

TRUEDEM

Trust in European Democracies

**DÔVERA VO VNÚTROŠTÁTNE INŠTITÚCIE A
MEDZINÁRODNÉ ORGANIZÁCIE NA SLOVENSKU
(VZDELÁVACIE MATERIÁLY)**

**Funded by
the European Union**

This project has received funding from the European Union's Horizon Europe research and innovation program under grant agreement No 101095237 (TRUEDEM).

A. Čo je to politická dôvera a ako ju rozvíjať?

Hoci sme všetci jednotlivci, väčšinou žijeme v rôznych skupinách alebo komunitách: v rodinách, školách, skupinách priateľov alebo v susedstve. Vždy, keď potrebujeme niečo urobiť v rámci tejto skupiny alebo s ňou, musíme prijať kolektívne rozhodnutie. Ak chcete napríklad zorganizovať športovú súťaž alebo naplánovať triedny výlet, budete sa musieť porozprávať so svojimi kolegami a dohodnúť sa, ako to urobiť. Často sa stáva, že niekoľko vašich kolegov bude poverených celou triedou, aby vec predložili riaditeľovi školy, ktorý potom vec prediskutuje s niekoľkými ďalšími učiteľmi a rodičmi a potom sa pokúsi ponúknuť riešenie. Spôsob prijímania politických rozhodnutí je podobný.

V demokracii sa ľudia priamo podieľajú na rozhodovaní o fungovaní svojej spoločnosti. Hoci sa na rozhodovaní môžu podieľať priamo - hlasovaním vo voľbách, v referende alebo zapojením sa do diskusie na mestskom úrade - časť podieľania sa na rozhodovaní sa uskutočňuje cez zvolenie určitých zástupcov. Týchto zástupcov ľudia poverujú, aby v ich mene prijímali rozhodnutia, ktoré sa stávajú zákonmi a politikami. **V demokracii však zvolení zástupcovia nerozhodujú len podľa vlastných predstáv, ale skôr pôsobia v rámci**

rôznych inštitúcií, ktoré zabezpečujú kontinuitu a spravodlivosť. Tieto inštitúcie tiež zabezpečujú, aby sa rôzne rozhodnutia prijímali v súlade so základnými zásadami, ktoré definujú spoločnosť (napríklad ústava). V tomto kontexte je zrejmé, že dôvera v politikov (a úradníkov) na jednej strane a v politické inštitúcie na strane druhej je prvoradá.

Politická dôvera sa vzťahuje najmä na spôsob, akým hodnotíme politické inštitúcie a zahŕňa tzv. atribúty dôveryhodnosti, ako sú "spravodlivosť, kompetentnosť, transparentnosť [a] otvorenosť voči konkurenčným názorom" (Zmerli 2014, 4887). Hodnotenie týchto inštitúcií - v podstate ich dôveryhodnosť alebo nedôveryhodnosť - je podmienené dôverou v ľudí, ktorí v určitých časových okamihoch tieto inštitúcie reprezentujú, a tiež dôverou v samotný politický systém (t. j. demokraciu) (Zmerli 2014).

Keď hovoríme o politickej dôvere, väčšinou máme na mysli **dôveru v politické inštitúcie**. Tieto inštitúcie zahŕňajú **parlament, vládu, súdny systém, radnicu alebo politické strany** a tiež abstraktnejšie typy inštitúcií, ktoré sú stelesnením širokých politických, sociálnych a ekonomických princípov, ako je napríklad **ústava**.

Keď sme si povedali, že politická dôvera je v demokracii dôležitá, pozrime sa na to, ako sa vytvára. Politická dôvera sa získava podobnými procesmi ako budovanie dôvery v iných ľuďoch. Ako sa rozhodnete, že dôverujete danej osobe? Nuž, niekomu dôverujete, pretože ho poznáte už dlho, alebo preto, že sa vám počas tohto obdobia nesnažil nijako ublížiť, ani vás nesklamal, alebo preto, že je spoľahlivý. Z rovnakého dôvodu dôverujete zvoleným poslancom parlamentu, pretože sa vždy snažili reagovať na vaše potreby a snažili sa pomôcť riešiť problémy, ktoré im vaša komunita predložila. Ak prejdeme od politikov k inštitúciám, politickým inštitúciám dôverujete, pretože viete, ako fungujú a môžete pozorovať, že sa vo všeobecnosti snažia konať vo vašom najlepšom záujme. **Politickým**

inštitúciám dôverujete vtedy, keď sú ich rozhodnutia spravodlivé, keď sú ich politiky dobre zdokumentované, keď je spôsob ich fungovania transparentný a keď sú v prípade potreby schopné a ochotné sa zmeniť.

Preto sa učíte dôverovať politickým aktérom a politickým inštitúciám na základe toho, ako dobre fungujú. Dôverovať určitým inštitúciám je možné aj preto, že v minulosti ťažili z dôvery ľudí a vy ako mladí dospelí o tom počujete doma, v škole, medzi priateľmi. Inými slovami, **dôveru možno budovať prostredníctvom reputácie.**

Hoci dôvera je všeobecný pojem a príjemcom niekoho dôvery môže byť iná osoba, skupina osôb alebo inštitúcia, tieto podtypy dôvery sa tiež trochu líšia. Dôvera k iným ľuďom sa označuje ako **spoločenská dôvera**. Z výskumu vyplýva, že spoločnosti, v ktorých je vysoká dôvera v iných ľuďoch, vykazujú aj značnú politickú dôveru (Zmerli a Newton 2008). Dôvera v spôsob fungovania a rozhodovania o veciach v každom politickom systéme sa delí na dve kategórie. Po prvé, ide o dôveru v samotný systém, jeho hlavné inštitúcie (parlament, vláda, politické strany atď.), ktorá nemusí nevyhnutne závisieť od toho, kto je v danom okamihu vo funkcii. Tento typ dôvery sa

bežne spája s tzv. **difúznou podporou** (Easton 1975): dôverujete, že samotný systém funguje dobre, je spravodlivý a zabezpečuje kontinuitu. Druhým typom je dôvera vo volených zástupcov alebo ľudí pracujúcich v systéme v určitom časovom okamihu, tzv. **špecifická podpora** (Easton 1975). Difúzna podpora a špecifická podpora spolu súvisia, ale nie sú úplne totožné.

Predmet politickej dôvery - t. j. akému typu inštitúcií dôverujeme? - sa môže líšiť podľa toho, o aký typ inštitúcií ide. Vo všeobecnosti máme na mysli miestne (t. j. radnicu) a celoštátne (t. j. parlament) politické inštitúcie, pretože ich fungovanie priamo ovplyvňuje náš život. Napriek tomu **odkazujeme aj na medzinárodné inštitúcie, pretože aj tie môžu ovplyvňovať naše práva a povinnosti.** Napríklad Organizácia Spojených národov je medzinárodná organizácia zahrňajúca väčšinu krajín sveta a intenzívne pracuje na definovaní ľudských práv na celom svete. Ďalším príkladom je Európska únia. V rámci EÚ náš život neovplyvňujú len miestne a vnútroštátne politické inštitúcie, ale aj to, o čom rozhoduje Európska komisia a rôzne iné inštitúcie na európskej úrovni. Preto je užitočné uvažovať o politickej dôvere ako o procesoch hodnotenia činnosti rôznych inštitúcií, od miestnych, cez národné až po medzinárodné.

Hoci je politická dôvera dôležitá v každom systéme, v demokraciách nadobúda rozhodujúci význam. Je to tak preto, lebo demokracie fungujú len vtedy, ak sa ľudia zapájajú do politiky, minimálne prostredníctvom volieb alebo výraznejšími spôsobmi (ako sú protesty, kampane, ovplyvňovanie politiky atď.). **Ak ľudia nedôverujú inštitúciám v demokracii, nebudú sa zúčastňovať sa správe vecí verejných; ak sa ľudia stanú apatickými, systém stráca legitimitu.**

Nakoniec, hoci dnes už vieme, že existujú rôzne typy dôvery, stojí za zmienku, že v reálnom živote je spôsob, akým dôverujeme svojim rovesníkom, iným ľuďom vo všeobecnosti alebo niektorým inštitúciám v našom politickom systéme, či dokonca demokracii vo všeobecnosti, vzájomne prepojený. A preto spôsob, akým získavame politickú dôveru, nezávisí len od výkonnosti politických inštitúcií, ale aj od celkovej klímy dôvery existujúcej v spoločnosti.

B. Dôvera vo vnútroštátne politické inštitúcie a medzinárodné organizácie

Slovensko je unitárna parlamentná republika. Inštitúcie štátu sú koncipované podľa princípu delby moci a mali by fungovať na základe pravidiel stanovených v *Ústave Slovenskej republiky* (podpísaná v roku 1992, naposledy novelizovaná v roku 2023). Mali by tiež fungovať v súlade s hodnotami, zásadami a záväzkami, ktoré vyplývajú z členstva v Európskej únii (EÚ) a Organizácii Spojených národov (OSN), ako aj z medzinárodných dohôd, ktorých je Slovensko súčasťou.

V tejto časti najprv skúmame dôveru v hlavné inštitúcie slovenskej republiky - prezidentský úrad, vládu, parlament, politické strany a súdny systém. Potom sa pozrieme na to, ako Slováci dôverujú Európskej únii a dvom jej najznámejším inštitúciám - Európskemu parlamentu a Európskej komisii. V záverečnej časti venujeme pozornosť dôvere, ktorú slovenskí respondenti vkladajú do OSN.

B.1 Prezidentský úrad

Prezident je hlavou štátu. Reprezentuje Slovenskú republiku navonok i dovnútra a svojím rozhodovaním zabezpečuje riadny chod ústavných orgánov.

Prezidenta volia občania Slovenskej republiky v priamych voľbách tajným hlasovaním na päťročné funkčné obdobie, ktoré môže byť obnovené len raz. Kandidovať môže každý občan SR, ktorý dosiahol vek 40 rokov. Vyhráva kandidát s najväčším počtom hlasov, ale na zistenie konečných výsledkov môže byť potrebné druhé kolo volieb, ak v prvom kole najlepší kandidát nezískal väčšinu hlasov všetkých oprávnených voličov. Po zvolení musí prezident zastupovať záujmy štátu a obyvateľstva, a nie záujmy poslancov alebo politickej strany, ktorá ho nominovala alebo podporovala.

Podľa Ústavy SR sú právomoci prezidenta pomerne obmedzené. Najvýznamnejšou úlohou je podpisovať alebo vetovať zákony prijaté Národnou radou SR. Prezidentský úrad je tak inštitúciou, ktorá poskytuje dodatočný kontrolný a overovací mechanizmus na zabezpečenie toho, aby zvolení zástupcovia nezneužívali svoje právomoci.

Tu je niekoľko ďalších významných funkcií prezidenta:

- v určitých prípadoch (ustanovených ústavou) môže rozpustiť parlament
- zvoláva prvé zasadnutie novozvolenej Národnej rady
- vymenúva a odvoláva predsedu vlády a ostatných členov vlády a v prípade potreby prijíma ich demisiu

- vymenúva vysokých štátnych úradníkov, sudcov ústavného súdu, predsedu najvyššieho súdu a generálneho prokurátora, rektorov univerzít, profesorov a armádnych generálov
- odpúšťa a zmierňuje tresty uložené súdom
- reprezentuje Slovensko vo vzťahu k ostatným krajinám
- rokuje a ratifikuje medzinárodné zmluvy
- udeľuje štátne vyznamenania
- je vrchným veliteľom ozbrojených síl

Niektoré rozhodnutia prezidenta musí podpísať aj predseda vlády (alebo iný člen vlády, ktorého predseda vlády poverí) a zodpovednosť za ne nesie vláda.

Dôvera v inštitúciu prezidenta je do veľkej miery závislá od výkonu každého prezidenta, ale aj od vzťahu medzi prezidentským úradom a ostatnými hlavnými inštitúciami v štáte.

B.2 Vláda

Vláda je hlavným nositeľom **výkonnej moci**. To znamená, že je zodpovedná za vykonávanie zákonov a realizáciu politik. Vláda SR má aj výlučnú zákonodarnú iniciatívu, pokiaľ ide o štátny rozpočet.

Zvyčajne sa pod pojmom vláda rozumejú všetky orgány ústrednej štátnej správy (napr. ministerstvá, národné agentúry), štátni zamestnanci v nich zamestnaní a kabinet (zbor ministrov), ktorý túto správu vedie.

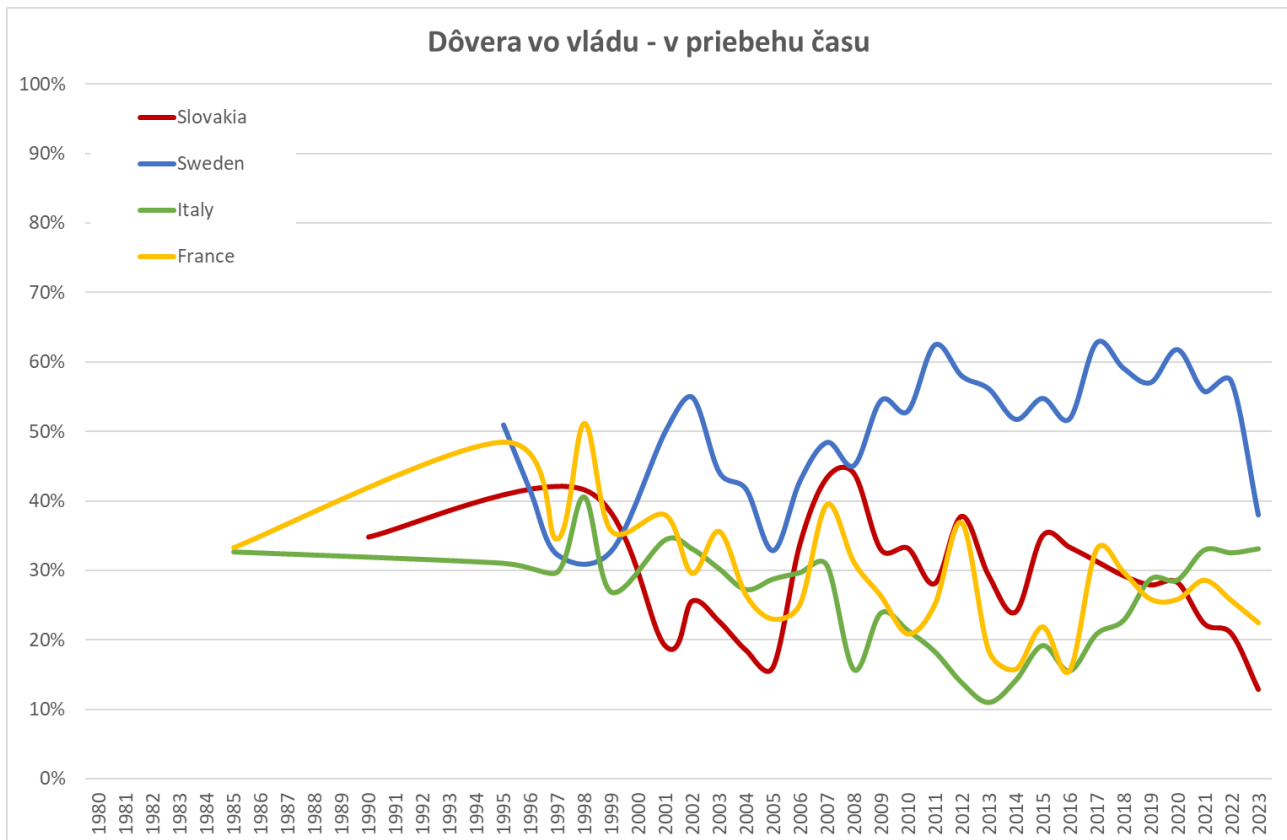

Predseda vlády a ministri tvoria **kabinet**, ktorý je hlavnou inštitúciou zodpovednou za všeobecnú koordináciu a riadenie ústrednej štátnej správy na celom území štátu. **Dávajte pozor!** Ľudia môžu používať pojem vláda len na označenie kabinetu. Výber predsedu vlády a ministrov je výsledkom politických rokovaní v parlamente po voľbách alebo po rozpustení predchádzajúceho kabinetu. To znamená, že vláda môže zahŕňať zástupcov jednej

alebo viacerých politických strán. V prvom prípade, ak nejde o stranu, ktorá má parlamentnú väčšinu, sa výsledná vláda často nazýva **menšinová vláda**. Ak je vo vládezastúpených viac strán, často sa nazýva **koaličná vláda**.

Po odsúhlasení sú predseda vlády a ním navrhnutí ministri oficiálne menovaní prezidentom republiky, ale zodpovedajú sa Národnej rade. Poslanci môžu na žiadosť predsedu vlády alebo z vlastnej iniciatívy vysloviť príslušnému ministrovi ne/dôveru. Keďže poslanci sú volení zástupcami občanov, toto hlasovanie je jedným z najvýznamnejších a najviditeľnejších vyjadrení dôvery verejnosti vo vedenie štátnej inštitúcie.

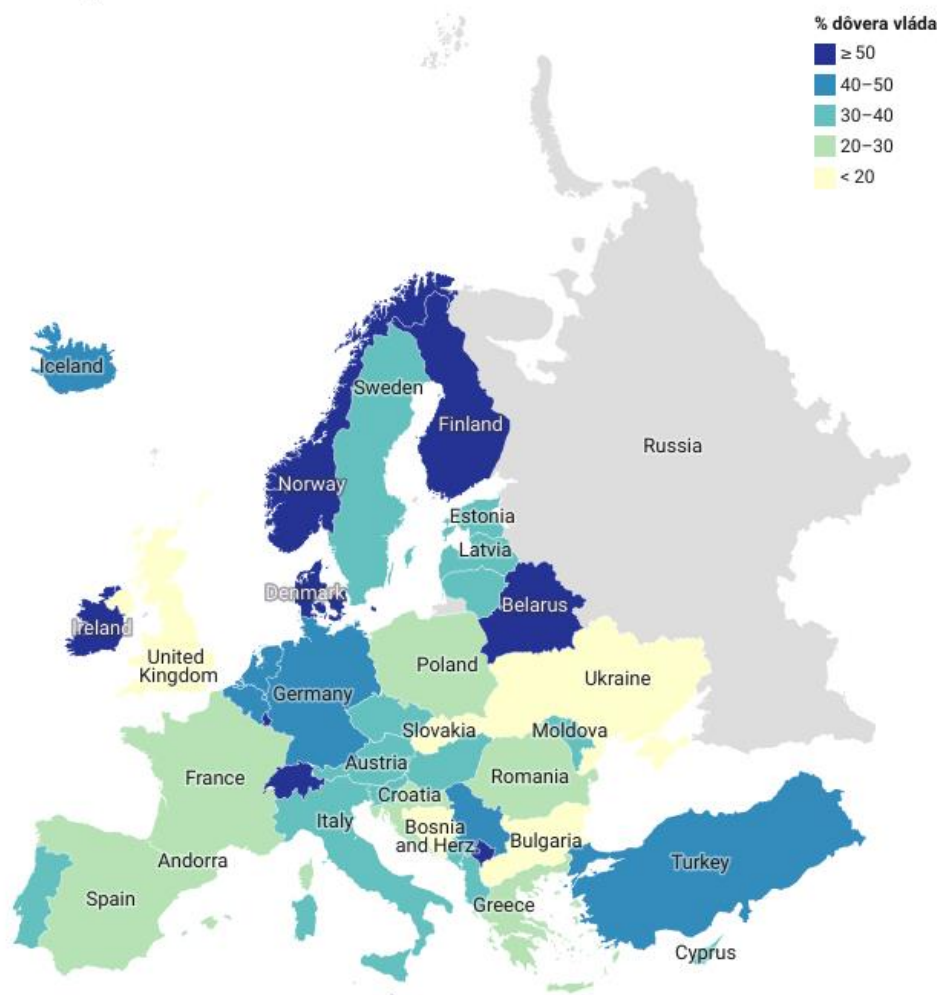
Podme spoločne preskúmať niektoré údaje, ktoré v súčasnosti existujú o dôvere Slovákov vo vládu ako inštitúciu a potom sa nad nimi zamysliet. Nasledujúci graf ukazuje vývoj dôvery vo vládu od roku 1995 do roku 2023 pre Slovensko spolu s ďalšími tromi krajinami, ktoré sú uvedené na porovnanie. Červená čiara označujúca percento ľudí, ktorí v každom roku, v ktorom boli opýtaní, deklarovali, že vláde dôverujú, ukazuje vzorec pokles - nárast - pokles: dôvera vo vládu klesala od roku 1998 do roku 2005, od roku 2005 do roku 2008 stúpala, potom opäť klesala a v roku 2023 dosiahla veľmi nízku úroveň, takmer 10 %. Z toho vyplýva, že až na malé výnimky sa väčšina Slovákov rozhodla vláde **nedôverovať**.

Pri porovnaní Slovenska s ostatnými krajinami zastúpenými v grafe je vývoj dôvery vo vládu na Slovensku podobný ako vo Francúzsku. Naopak, dôvera vo vládu u Talianov vykazuje od roku 2007 do roku 2013 výrazný pokles, ktorý bol pravdepodobne reakciou na hospodársku krízu v rokoch 2008 - 2009, ktorá mala na Taliansko horší vplyv ako na ostatné porovnávané krajiny. Vidíme, že niektoré krajiny majú podobnú trajektóriu dôvery vo vládu, zatiaľ čo v iných sa trajektórie rozchádzajú. Zaujímavou otázkou je teda snaha identifikovať, čo spôsobuje rozdiely a čo podobnosti. Existujú spoločné faktory, ktoré by mohli pôsobiť vo všetkých krajinách a ovplyvňovať úroveň dôvery vo vládu? Alebo by správnu odpoveďou mohlo byť skôr to, že udalosti, ktoré sa odohrávajú v jednej krajine, ovplyvňujú úroveň dôvery vo vládu v tejto krajine bez toho, aby ovplyvnili úroveň dôvery v iných krajinách? Toto by mohla byť zaujímavá skupinová diskusia, ktorá by mohla pokračovať v triede medzi skupinami študentov.

Mapa európskych krajín zobrazuje úroveň dôvery vo vládu v jednotlivých krajinách v roku 2023. Legenda na mape nám napovedá, ako interpretovať farby krajín: krajiny podfarbené svetložltou farbou majú najnižšiu úroveň dôvery vo vládu v Európe, menej ako 20 % ich občanov dôveruje vláde. Do tejto skupiny patrí Bulharsko, Slovensko alebo Ukrajina. Krajiny s tmavšími farbami majú viac občanov, ktorí dôverujú vláde, v niektorých prípadoch (tmavomodré krajiny, ako napríklad Fínsko, Írsko alebo Nórsko) percento prekračuje hranicu 50 %. Celkovo mali Slováci v roku 2023 spomedzi európskych krajín veľmi nízku úroveň dôvery vo vládu.

Dôvera vo vládu, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

B.3 Parlament

Hlavnou úlohou parlamentu v demokratickom systéme je tvorba a zmena zákonov. Táto funkcia sa nazýva **zákonodarná moc**. Parlament má aj ďalšie právomoci, napríklad, hlasuje o štátnom rozpočte a schvaľuje najdôležitejšie medzinárodné dohody, ktorých sa krajina mieni zúčastniť.

Slovenský parlament (Národná rada) má 150 poslancov a je **jednokomorový**, čo znamená, že jeho činnosť prebieha v jednej komore. Poslanci sú volení na 4 roky prostredníctvom **všeobecných, priamych, tajných a slobodných volieb**. Poslanci sú volení na základe princípu proporcionality, t. j. mandáty sa rozdeľujú podľa pomeru získaných platných hlasov. Minimálna hranica je 5 %

platných hlasov pre politické strany, 7 % pre koalície dvoch alebo troch strán a 10 % pre koalície štyroch alebo viacerých strán. Hoci sa volieb môže zúčastniť každý občan vo veku aspoň 18 rokov, minimálny vek pre kandidatúru je 21 rokov.

Po zvolení musia poslanci parlamentu zastupovať záujmy všetkých obyvateľov a štátu a nie iba záujmy svojho rodiska, svojich voličov alebo svojej strany.

Môžeme očakávať, že ľudia budú parlamentu viac dôverovať, keď budú mať pocit, že sú zastúpení. Úroveň dôvery v parlament môže byť ovplyvnená výkonom niektorých poslancov, ale aj informáciami, ktoré ľudia dostávajú o tom, čo parlament vo všeobecnosti robí a úrovňou prístupu občanov k ich voleným zástupcom a k inštitúcii. V tomto kontexte sa transparentnosť a zodpovednosť parlamentnej činnosti stávajú nevyhnutnými.

Vývoj dôvery v parlament od začiatku 90. rokov až po súčasnosť vyzerá dosť podobne ako v prípade dôvery vo vládu (pozri červenú čiaru, ktorá označuje percento Slovákov dôverujúcich parlamentu). Je logické, že dôvera vo vládu a dôvera v parlament sa zdajú byť prepojené. Koniec koncov, predseda vlády je zvyčajne lídrom najväčšej strany v parlamente a vláda nemôže efektívne vládnuť bez podpory parlamentu. Porovnanie s ostatnými krajinami uvedené v grafe ukazuje, že Rakúšania majú menšiu dôveru v parlament ako Švédi, ale podobnú úroveň ako Francúzi a Taliani. Treba spomenúť, že ľudia, ktorí skúmajú inštitucionálnu dôveru, sa domnievajú, že mať príliš veľkú dôveru v štátne inštitúcie, môže byť rovnako zlé ako nemať dostatočnú dôveru - v demokraciách sa očakáva, že občania sa budú zaujímať o činnosti inštitúcií, hodnotiť ju a až potom sa rozhodnú, či si zaslúžia dôveru, alebo nie.

B.4 Politické strany

Slovensko má **system viacerých strán**, čo znamená, že sa volieb zúčastňuje viacero strán, ktoré vyvíjajú politickú činnosť aj mimo obdobia volieb. V krajine je možné zorganizovať niekoľko typov **riadnych volieb**: prezidentské, parlamentné, európske, regionálne a komunálne. Občania, ktorí v deň konania volieb dovърšili 18 rokov, môžu voliť v ktorýchkoľvek z týchto volieb. Všetky voľby sú organizované ako všeobecné, priame a tajné voľby.

Prezidentské voľby sa organizujú s cieľom zvoliť hlavu štátu na päťročné funkčné obdobie. Zvolený je kandidát, ktorý získal najviac hlasov, ale môže sa zorganizovať druhé kolo medzi dvoma najlepšimi kandidátmi, ak kandidát, ktorý sa umiestnil na vedúcej pozícii, nezískal v prvom kole väčšinu všetkých oprávnených hlasov. Minimálny vek kandidáta na túto funkciu je 40 rokov.

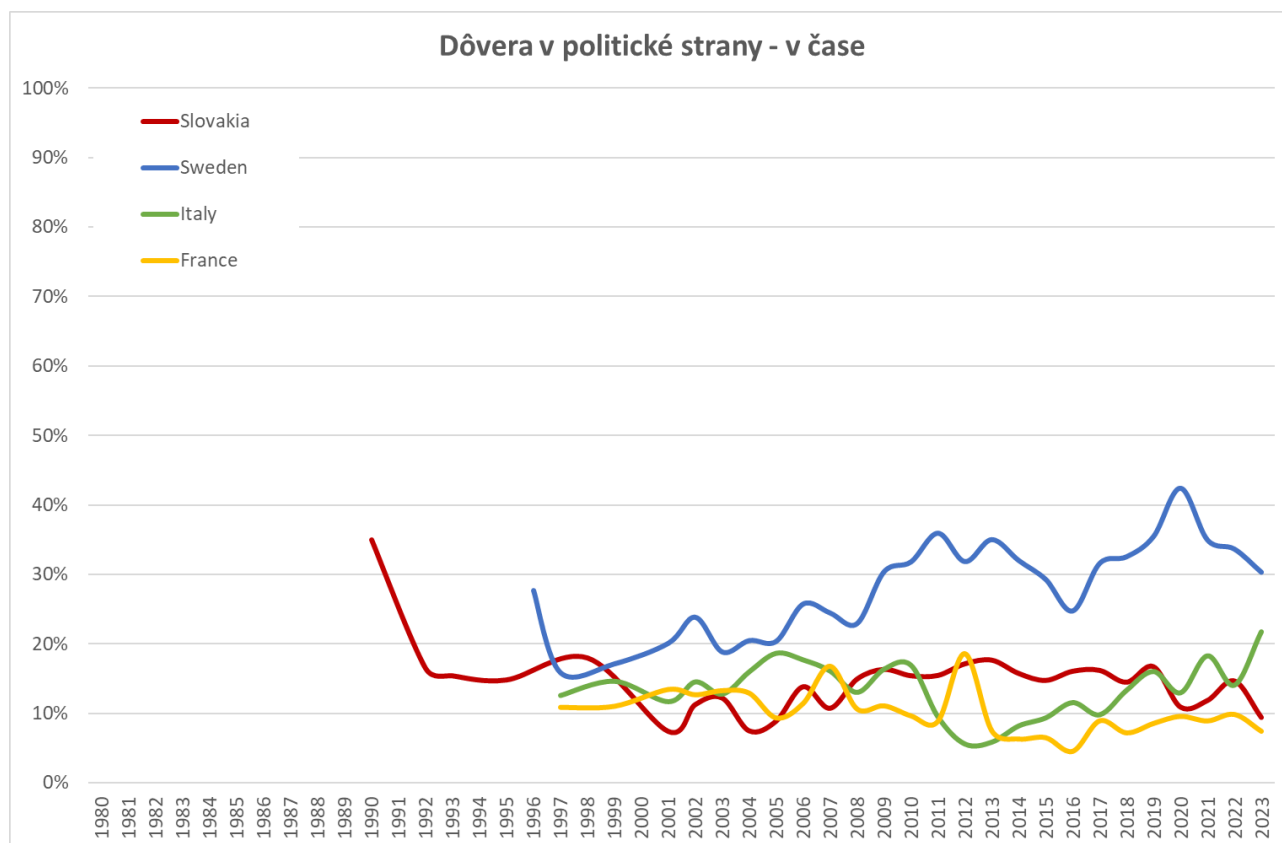
Parlamentné voľby sú voľby organizované s cieľom vybrať 150 členov Národnej rady na štvorročné funkčné obdobie. Politické strany alebo koalície strán navrhujú uzavreté zoznamy s kandidátmi a občania si musia vybrať spomedzi týchto strán a môžu v rámci jednej strany udeliť max. 4 preferenčné hlasy pre konkrétnych kandidátov. Mandáty sa rozdeľujú na základe výsledkov volieb medzi strany, ktoré získali minimálny počet platných hlasov. Táto hranica je 5 % pre politické strany, 7 % pre koalície dvoch alebo troch strán a 10 % pre koalície štyroch alebo viacerých strán. Minimálny vek kandidáta vo voľbách do Národnej rady je 21 rokov.

Voľby do Európskeho parlamentu (EP) sa vo všetkých krajinách EÚ konajú každých päť rokov. Vo volebnom cykle 2024-2029 má Slovensko v EP pridelených 15 kresiel. Kandidovať a hlasovať vo voľbách do Európskeho parlamentu môže každý plnoletý občan EÚ, pričom občania EÚ s trvalým pobytom v inej krajine EÚ môžu voliť a kandidovať v tejto krajine. To znamená, že Slováci s pobytom v inej krajine EÚ môžu kandidovať a/alebo voliť kandidátov navrhnutých na miesta pridelené tejto krajine a občania EÚ s pobytom na Slovensku môžu kandidovať a/alebo voliť kandidátov navrhnutých na miesta pridelené Slovensku. Minimálny vek pre kandidatúru v európskych voľbách organizovaných na Slovensku je 21 rokov.

Regionálne a komunálne voľby, v ktorých sa volia regionálni poslanci a, župani, komunálni poslanci, primátori a starostovia sa konajú každé štyri roky. Minimálny vek pre kandidatúru je 18 rokov pre poslancov zastupiteľstva a 25 rokov pre županov, primátorov a starostov.

V súčasnosti je na Slovensku niekoľko desiatok politických strán, ale len niekoľko z nich dominuje politickej scéne. Existencia viacerých politických strán vyjadrujúcich rôzne ideologické názory je pre demokratickú súťaž nevyhnutná. Najviditeľnejšou úlohou politických strán je organizovanie kampaní kandidátov pre súťaž v rôznych typoch volieb, ktoré sa v krajine organizujú. Politické strany zvyčajne zoskupujú ľudí, ktorí zdieľajú a presadzujú podobné politické názory alebo politické ciele. Z tohto pohľadu môžu rôzne politické strany vyjadrovať rôzne názory, ktoré existujú v spoločnosti, na otázky, ktoré sú dôležité pre verejnosť. To nevylučuje existenciu alebo voľbu nezávislých kandidátov alebo strán, ktoré nemajú presne definovanú ideológiu alebo politické ciele.

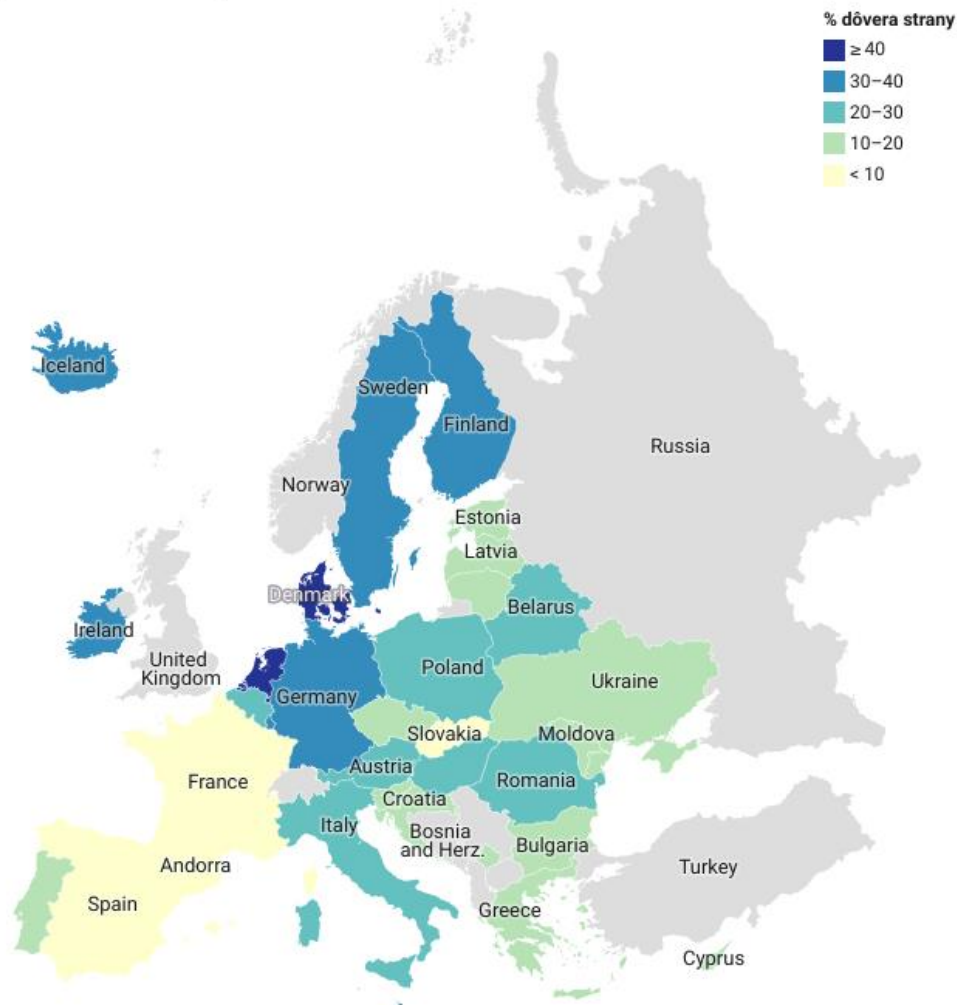
Keď sa ľudí pýtame na ich dôveru v politické strany, môžu si ju zamieňať alebo spájať s dôverou v jednu konkrétnu stranu alebo v podobné politické strany. Z tohto dôvodu môže byť niekedy pomerne náročné ju posúdiť. Údaje zozbierané v rôznych krajinách a rôznych obdobiach zároveň často ukazujú, že politické strany sú vo všeobecnosti jednou z najmenej dôveryhodných politických inštitúcií. Preto pri skúmaní úrovne dôvery v politické strany môžeme mať rôzne očakávania o tom, čo by mohli určité úrovne naznačovať v danom národnom kontexte.

Ako už bolo uvedené, dôvera v politické strany je nižšia ako dôvera vo vládu alebo parlament. Podiel Slovákov, ktorí deklarujú, že dôverujú politickým stranám, sa pohybuje v rozmedzí 10 - 20 %, čo je výrazne menej ako dôvera v zákonodarnú a výkonnú moc. Podobnú úroveň vidíme aj vo Francúzsku a Taliansku a vyššiu iba vo Švédsku. Zaujímavá otázka do diskusie: ak je parlament zložený z ľudí nominovaných politickými stranami a zvolených na straníckych listinách, ako je možné, že Slovensko majú dvakrát väčšiu dôveru v parlament ako v politické strany?

Údaje z roku 2023 uvedené na mape Európy ukazujú, že pokiaľ ide o dôveru v politické strany, Slovensko patrí do skupiny krajín s najnižšou úrovňou dôvery, do ktorej patria aj krajiny ako Francúzsko alebo Španielsko. Existujú nejaké ďalšie skupiny krajín, ktoré na tejto mape vyčnievajú?

Dôvera v politické strany, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

B.5 Súdny systém

Na Slovensku existuje niekoľko typov súdov. **Bežné súdy** rozhodujú v občianskoprávných, trestných alebo správnych veciach. Tieto súdy sú hierarchicky usporiadané od najnižšieho po najvyšší orgán na **okresné súdy**, **krajské súdy**, **správne súdy**, **Najvyšší súd Slovenskej republiky (NS SR)** a **Špecializovaný trestný súd**. Okrem toho pre prípady týkajúce sa vojenskej činnosti existujú vojenské obvodové súdy a Vyšší vojenský súd.

Okresné súdy sú súdy prvého stupňa pre občianskoprávne a trestnoprávne veci, zatiaľ čo krajské súdy sú odvolacím súdom v občianskoprávných a trestnoprávných veciach. Správne súdy (v Košiciach, Banskej Bystrici a Bratislave) rozhodujú o správnych záležitostiach. Špecializovaný trestný súd sa zaoberá trestnými vecami, najmä tými, ktoré sa týkajú korupcie a organizovanej trestnej činnosti. Najvyšší súd zabezpečuje konzistentný a jednotný výklad a uplatňovanie práva v rámci celého súdneho systému v celej krajine. Na tento účel je odvolacím súdom proti rozhodnutiam všeobecných súdov, ako aj vojenských súdov. Môže tiež vydávať stanoviská k výkladu a uplatňovaniu práva a posudzuje zákonnosť inštitúcií ústrednej štátnej správy.

Ústavný súd Slovenskej republiky je špecializovaný súd mimo sústavy všeobecných súdov na Slovensku a jeho úlohou je zabezpečovať súlad vývoja právneho systému s Ústavou Slovenskej republiky.

Keď sa sudcovia snažia nájsť riešenie právneho prípadu, berú do úvahy predovšetkým ustanovenia ústavy a **právnych predpisov**, ktoré sú v súčasnosti platné. Na účely koherencie však musia zohľadniť aj predchádzajúce rozhodnutia v podobných prípadoch (t. j. **judikatúru**) alebo **právne zásady**, ktoré vyplývajú z praxe a/alebo z **vedeckej práce** v oblasti právnych štúdií.

V demokratických krajinách, ako je Slovensko, musia aj sudcovia a všetci ostatní rešpektovať princípy

právneho štátu. Zjednodušene to znamená, že nikto nie je nad zákonom. Nemalo by sa tak diať len pri presadzovaní zákonov, ale aj pri ich tvorbe; preto by tí, ktorí zákony vytvárajú, mali zákony aj dodržiavať a nemali by si udeľovať privilégia, ktoré by ich stavali nad ne. Z inštitucionálneho hľadiska, aby sa predišlo potenciálnym konfliktom, tí, ktorí uplatňujú zákon, by nemali byť tí istí ako tí, ktorí ho navrhujú. A tí, ktorí navrhujú alebo sú povinní uplatňovať zákon, by nemali byť tí istí ako tí, ktorí interpretujú a posudzujú, ako sa zákon uplatňuje. Ide o zásadu **del'by moci**, ktorá je nevyhnutná na zabezpečenie **nezávislosti justície**.

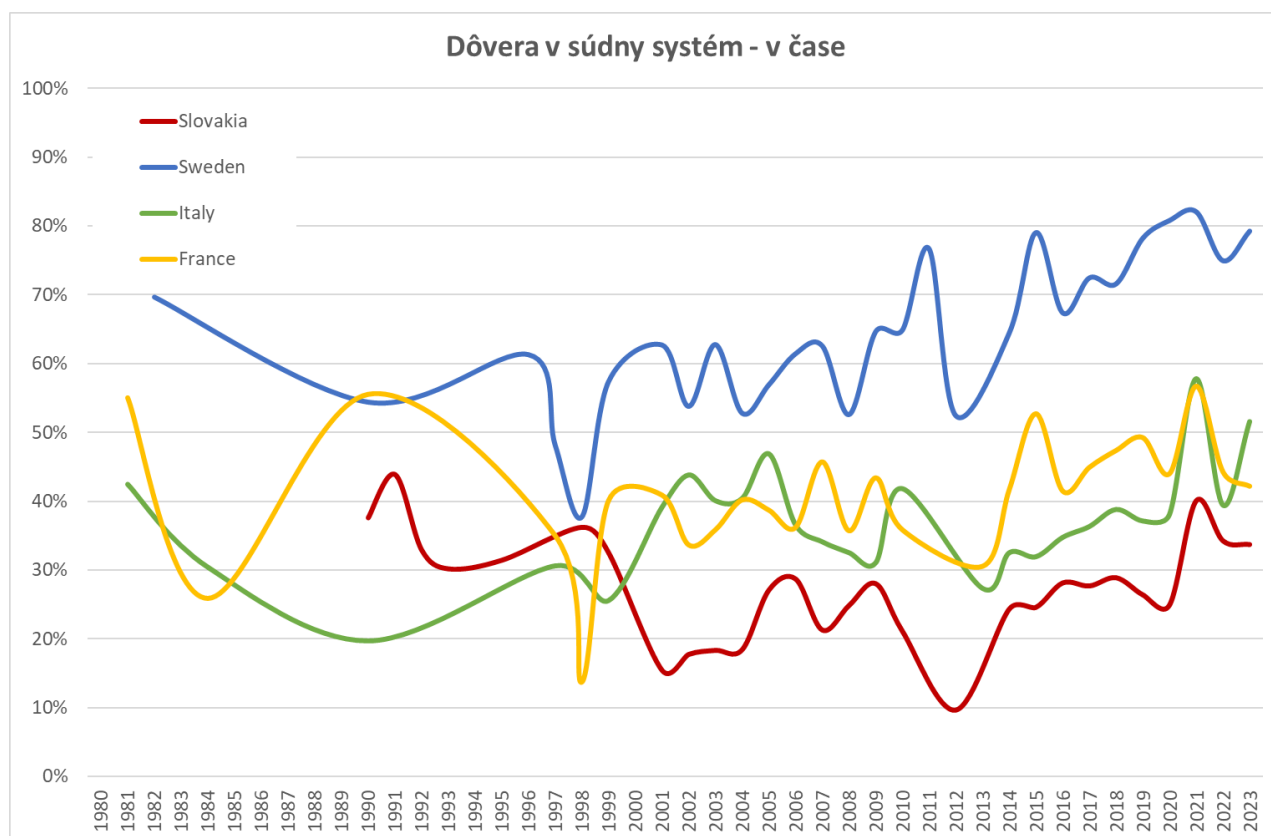
Podobne ako iné demokratické krajiny, aj Slovensko je súčasťou širšej siete medzinárodných dohôd, ktoré vytvorili medzinárodné normy a štandardy s účinnosťou aj na národnej úrovni. Dva najvýznamnejšie súbory takýchto noriem sa týkajú legislatívy EÚ, resp. ľudských práv.

Slovensko ako súčasť Európskej únie musí dodržiavať všetky právne predpisy EÚ. V dôsledku toho musia slovenskí sudcovia pri každom posudzovaní prípadu **uplatňovať** aj **právo EÚ**, ak takéto normy EÚ v konkrétnej skúmanej oblasti existujú. Ak je norma EÚ v rozpore s vnútroštátnou normou, má prednosť norma EÚ. Táto zásada **prednosti právnych predpisov EÚ** platí vo všetkých krajinách EÚ a zabezpečuje súdržnosť a fungovanie Európskej únie, ako aj rovnakú ochranu všetkých ľudí na území každého členského štátu EÚ vrátane Slovenska. Zároveň vyjadruje skutočnosť, že legislatíva EÚ sa vždy tvorí za priamej účasti vlád všetkých členských štátov EÚ, Európskeho parlamentu, ktorý je zložený z priamo volených zástupcov občanov každého členského štátu EÚ, ako aj za konzultácie so všetkými hlavnými sociálnymi a ekonomickými subjektmi z každého členského štátu EÚ.

Slovenskí sudcovia musia vždy zohľadňovať aj aspekty **ľudských práv**, najmä ak sa týkajú zásad a judikatúry vyplývajúcej z praxe **Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP)**. Slovensko je členom Rady Európy a ako také je signatárom *Európskeho dohovoru o ľudských právach*. Najvyšším orgánom pre výklad tohto dohovoru je ESLP, súdny orgán Rady Európy. Ak sa slovenský občan domnieva, že boli porušené jeho ľudské práva a vyčerpal všetky možné prostriedky na dosiahnutie spravodlivosti prostredníctvom

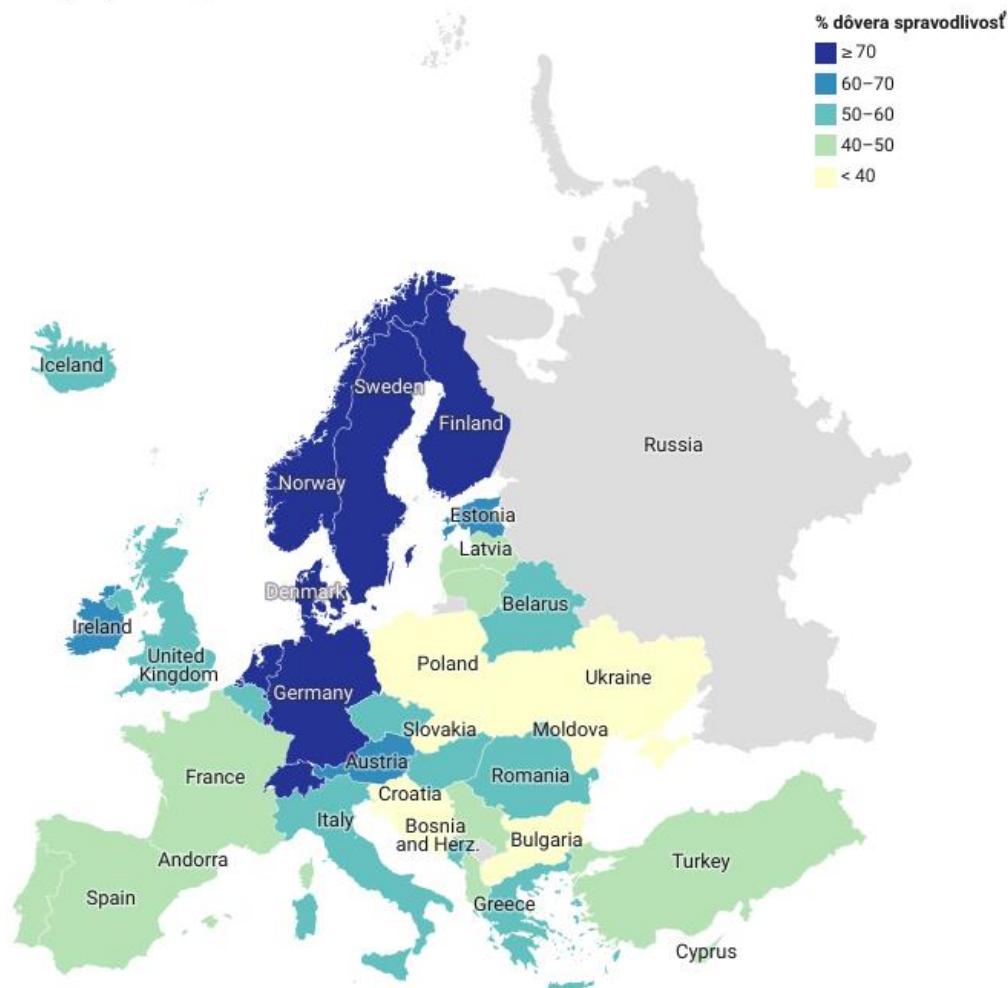
vnútroštátneho súdneho systému Slovenska, môže svoj prípad predložiť na ESĽP. Ak ESĽP rozhodne v prospech sťažovateľa, Slovensko musí toto rozhodnutie uplatniť a v niektorých prípadoch musí zaplatiť aj značné pokuty za každý deň omeškania s uplatnením rozhodnutia.

Keď ľudia vyjadrujú svoju dôveru v slovenský súdny systém, nemusia nevyhnutne vyjadrovať spokojnosť alebo nespokojnosť so samotným systémom alebo právnikmi, ale veľmi osobné skúsenosti súvisiace s nespravodlivou situáciou, v ktorej sa ocitli a ktorá ani nemusí súvisieť s tým, ako funguje spravodlivosť vykonávaná prostredníctvom slovenských súdov. Môžu tiež vyjadriť reakcie súvisiace so širšími demokratickými aspektmi, ako je napríklad vnímaná nezávislosť súdnictva alebo spôsob uplatňovania zásad právneho štátu. V neposlednom rade pri posudzovaní dôvery v slovenský súdny systém môžu mať rôzni ľudia rôznu úroveň znalostí o ňom alebo o vzťahu slovenského právneho systému k právu Európskej únie alebo k medzinárodnému režimu ľudských práv.

Podľa údajov uvedených v grafe Slováci nemajú veľkú dôveru v súdny systém. Úroveň dôvery klesala od začiatku 90. rokov do roku 2012, potom sa trend obrátil a začala rásť, pričom v roku 2023 dosiahla úroveň dôvery 34 %. Pri hodnotení stavu demokracie je úroveň dôvery v súdny systém jedným z najdôležitejších ukazovateľov. Dôvera vo vládu a parlament je tiež dôležitým ukazovateľom, ale dôvera v tieto inštitúcie môže byť ovplyvnená nielen ich výkonnosťou, ale aj ideológiou strán, ktoré ich ovládajú. Je známe, že ľudia hodnotia tú istú inštitúciu, napríklad parlament, lepšie, ak parlament kontroluje ich obľúbená politická strana, alebo horšie, ak je ich obľúbená strana v opozícii. Pre porovnanie, dôvera v súdny systém je menej ovplyvnená tým, kto je pri moci a kto v opozícii, a je založená skôr na hodnotení fungovania súdneho systému. Z tohto pohľadu je pre demokraciu lepšie, ak má vysokú úroveň dôvery v súdny systém.

Dôvera v súdny systém, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

Podľa najnovších údajov z roku 2023 sa Slovensko umiestnilo na konci rebríčka krajín podľa úrovne dôvery v súdny systém, spolu s ďalšími krajinami, ako sú Ukrajina, Poľsko, Chorvátsko alebo Bulharsko.

B.6 Európska únia

Európska únia je medzinárodná organizácia, jedinečný systém riadenia, ako aj otvorený projekt politickej a hospodárskej integrácie v rámci Európy.

Ako **projekt** ho v 50. rokoch 20. storočia politicky iniciovalo šesť európskych štátov (t. j. Belgicko, Francúzsko, Nemecko, Taliansko, Luxembursko a Holandsko) založením **pôvodne troch samostatných medzinárodných organizácií** - Európskeho spoločenstva uhlia a ocele (ESUO), Európskeho hospodárskeho spoločenstva (EHS) a Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu (Euratom). Ich pôvodnou úlohou bolo uľahčiť hospodársku obnovu a znížiť pravdepodobnosť nových vojenských konfrontácií po druhej svetovej vojne a zároveň **(znovu)vybudovať dôveru medzi členskými štátmi**. Na tento účel zakladatelia uviedli do praxe na tie časy veľmi odvážnu myšlienku: namiesto obvyklého postoja medzinárodnej izolácie tých, ktorí vojnu prehrali, projekt spojil bývalých rivalov a vytvoril **nadnárodný systém riadenia**, ktorý umožnil, aby zdroje a priemyselné odvetvia, ktoré by mohli uľahčiť vývoj zbraní, boli pod spoločným dohľadom a využívali sa predovšetkým na hospodársky rozvoj všetkých členov.

Od samého začiatku mali tieto tri organizácie spoločné ciele a krátko po svojom vzniku aj celú inštitucionálnu štruktúru. Spočiatku túto štruktúru tvorili len štyri hlavné orgány - **Európska komisia (EK)**, **Európsky parlament (EP)**, **Rada ministrov** a **Európsky súdny dvor (ESD)**. Každý z týchto orgánov bol navrhnutý tak, aby plnil špecifickú funkciu - EK ako nadnárodný dozorný orgán zabezpečovala dodržiavanie poslania projektu a organizácií, ktoré ho tvorili; EP zastupoval záujmy občanov členských štátov;

Rada ministrov združovala zástupcov štátov na úrovni ministrov v oblastiach relevantných pre pôsobnosť ESUO, EHS a Euratomu; a ESD zabezpečoval právnu súdržnosť inštitucionálneho a politického vývoja celého systému.

V **60. rokoch 20. storočia** sa toto jedinečné právne a inštitucionálne usporiadanie troch rôznych medzinárodných organizácií, ktoré vytvárali spoločný nadnárodný systém riadenia, začalo neformálne nazývať **Európske spoločenstvo**. V **80. a 90. rokoch 20. storočia**, keď členovia rozšírili a zintenzívnili svoju politickú spoluprácu aj v oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky, ako aj v záležitostiach polície a súdnictva, sa projekt ďalej inštitucionálne reformoval a oficiálne prijal svoj súčasný názov - **Európska únia (EÚ)**. Približne v tom istom čase začali členovia v záujme ďalšej hospodárskej integrácie harmonizovať svoje hospodárske politiky a nakoniec väčšina z tých, ktorí na to boli ekonomicky pripravení, prijala spoločnú menu - EURO. Tento prebiehajúci proces hospodárskej integrácie je známy ako hospodárska a menová únia (HMÚ), zatiaľ čo politické a inštitucionálne aspekty sa niekedy označujú súhrnným názvom politická únia. V roku **2009** sa EÚ po ďalších inštitucionálnych reformách, ktoré boli potrebné vzhľadom na rastúcu zložitost' tohto systému riadenia, transformovala na **právne samostatnú medzinárodnú organizáciu**.

Keďže spolupráca medzi členmi sa ukázala ako úspešná, ďalšie krajiny sa začali zaujímať o pripojenie k tomuto projektu a niektoré z nich sa k nemu nakoniec pripojili. Od svojho vzniku došlo k niekoľkým rozšíreniam (t. j. vlnám **rozširovania**): v roku 1973 (Dánsko, Írsko, Spojené kráľovstvo), 1981 (Grécko), 1986 (Portugalsko, Španielsko), 1995 (Rakúsko, Fínsko, Švédsko), 2004 (Cyprus, Česko, Estónsko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Malta, Poľsko, Slovensko, Slovinsko), 2007 (Bulharsko, Rumunsko) a 2013 (Chorvátsko). V súčasnosti, po odchode Spojeného kráľovstva z Únie v roku 2020, má Únia **27 členov** a deväť ďalších krajín (Albánsko, Bosna a Hercegovina, Gruzínsko, Moldavsko, Čierna Hora, Severné Macedónsko, Srbsko, Turecko, Ukrajina) sú kandidátmi na vstup.

Pristupové kritériá boli spočiatku obmedzené na malý súbor technicko-ekonomických požiadaviek a politický súhlas už existujúcich členov. V 90. rokoch 20. storočia, keď značný počet krajín prejavil záujem o prístupenie k dohode a projekt sa stával čoraz komplexnejším, bol vypracovaný komplexnejší súbor. V súčasnosti sú všeobecne známe ako kodanské kritériá (podľa mesta, kde sa v roku 1993 uskutočnilo stretnutie na vysokej úrovni, na ktorom sa tieto pravidlá stanovili) a možno ich rozdeliť do troch kategórií - **politické kritériá** (t. j. existencia a stabilita inštitúcií, ktoré zaručujú demokraciu, právny

štát, ľudské práva a rešpektovanie a ochranu menšín); **hospodárske kritériá** (t. j. fungujúce trhové hospodárstvo, ktoré je schopné vyrovnáť sa s konkurenciou a trhovými silami); a **technické kritériá** (t. j. administratívna a inštitucionálna schopnosť implementovať už existujúci súbor právnych predpisov EÚ a plniť všetky záväzky, ktoré z nich vyplývajú).

Tieto kritériá sú hlboko spojené s **hodnotami a zásadami**, na ktorých bola EÚ založená: demokracia, právny štát, sloboda, rovnosť, ľudská dôstojnosť, ľudské práva, podpora mieru, blaho občanov, sociálna solidarita, prísne dodržiavanie medzinárodného práva, ako aj vedecký a technický pokrok. S novými výzvami sa objavili aj ďalšie hodnoty a zásady. V súčasnosti si, napríklad, viac uvedomujeme náš vplyv na životné prostredie a zložité vzťahy medzi životným prostredím, hospodárstvom a spoločnosťou. Z týchto dôvodov sa teraz aj v Európskej únii usilujeme o udržateľnejší rozvoj, ktorý zohľadňuje nielen hospodársky rast, ale aj sociálne a environmentálne otázky. Všetky tieto hodnoty a zásady, ako aj úsilie o ich zavedenie do praxe, však nemajú vplyv len na takmer pol miliardy občanov EÚ. Únia je jednou z najväčších ekonomík a trhov na svete a priťahuje veľký počet obchodných partnerov. Ak chcú títo partneri získať prístup na trh EÚ, musia dodržiavať normy a predpisy EÚ. EÚ je tiež najväčším poskytovateľom rozvojovej a humanitárnej pomoci na svete a podmienila vyplácanie svojich rozvojových fondov dodržiavaním svojich hodnôt a zásad. Podobne má Únia v súčasnosti aj najvyššie normy na celosvetovej úrovni, pokiaľ ide o ochranu súkromných údajov a ochranu spotrebiteľov. Tieto normy ako také môžu slúžiť nielen ako vzor pre ostatné krajiny, a tak ovplyvňovať globálnu agendu v tejto oblasti, ale musia ich prijať aj medzinárodné spoločnosti, ktoré chcú pôsobiť v EÚ. Z tohto pohľadu nemožno povest' Európskej únie a dôveru v ňu chápať len ako obmedzené na územie členských štátov EÚ alebo inštitúcií EÚ.

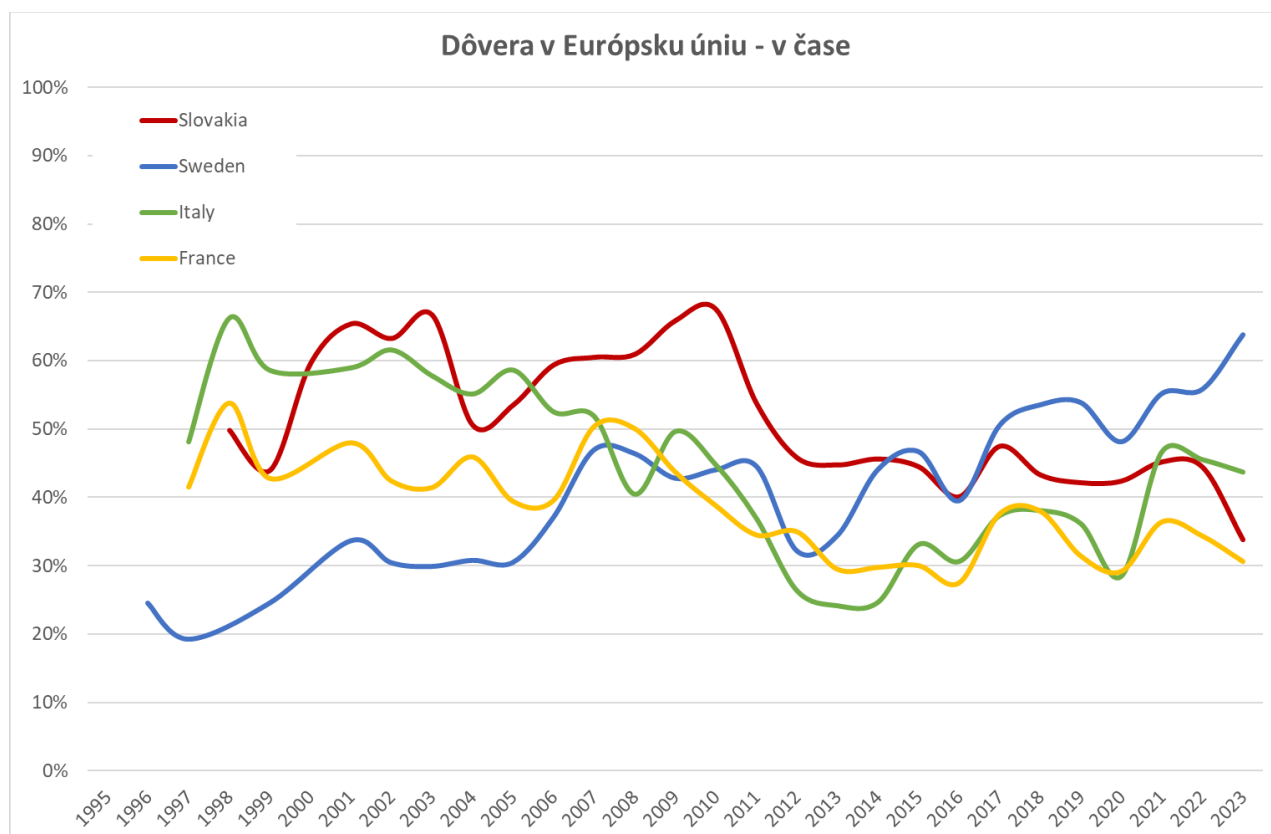
Vďaka rôznym medzinárodným dohodám aj iné krajiny čiastočne využívajú systém riadenia a normy EÚ. Pre hospodársku integráciu európskeho kontinentu je obzvlášť významný **Európsky hospodársky priestor (EHP)** - dohoda medzi členskými štátmi EÚ na jednej strane a Islandom, Lichtenštajnskom a Nórskom na strane druhej. Táto dohoda vstúpila do platnosti v roku 1994 a vytvorila väčší jednotný trh medzi členmi EÚ a tromi ďalšími krajinami. Inými slovami, podobne ako v rámci EÚ alebo v rámci národného trhu, aj v rámci EHP sa z hospodárskeho hľadiska voľne pohybujú ľudia, tovar, služby a kapitál. Napríklad zásady voľného pohybu osôb zaručujú, že každý občan ktoréhokoľvek členského štátu EÚ alebo EHP má právo pohybovať sa, zdržiavať sa a pracovať v ktoromkoľvek inom členskom štáte EÚ/EHP a má právo na rovnaké zaobchádzanie ako občania tohto členského štátu. To poskytuje viac príležitostí na rozvoj ľuďom zo všetkých týchto krajín a zároveň stimuluje vzájomné učenie, spoluprácu a inovácie a umožňuje napríklad pružnejšie prispôsobenie trhu práce. Podobne sloboda pohybu tovaru znamená zrušenie ciel medzi členskými štátmi EHP, čo sa v konečnom dôsledku prejavuje v lacnejšom tovare pre každého z nás žijúceho v EÚ alebo v širšom priestore EHP.

Tieto štyri slobody pohybu - osôb, tovaru, služieb a kapitálu - by sa nemali zamieňať s **fyzičnou slobodou pohybu**. EÚ začlenila do svojho právneho rámca dohodu, ktorá umožňuje zrušenie hraničných kontrol na vzájomných hraniciach členov, ako aj spoločný vízový režim pre medzinárodných cestujúcich. Územia všetkých zúčastnených štátov sa súhrnne nazývajú **schengenský priestor** a tento priestor v súčasnosti zahŕňa väčšinu, ale nie všetkých členov EÚ, ako aj Island, Lichtenštajnsko, Nórsko a Švajčiarsko. Vzhľadom na ich geografickú polohu, osobitné dohody s niektorými členmi EÚ alebo vlastný vízový režim, je možný aj voľný vstup do/z Andorry, Monaka, San Marína a Vatikánu. Hoci v prípade núdze môžu byť obnovené hraničné kontroly, vo všeobecnosti platí, že v rámci schengenského priestoru sa colné kontroly nevykonávajú. Hoci sa zdá, že z toho profitujú

predovšetkým jednotlivci, ktorí potrebujú cestovať, najväčší vplyv to má na celú EÚ. Odstránenie kontrol na vnútorných hraniciach, napríklad, ušetrí miliardy hodín čakania pre nákladné vozidlá prepravujúce tovar, čím sa uľahčí väčšia hospodárska výmena a hospodársky rast, pričom negatívny vplyv na životné prostredie v oblastiach, kde sa tieto hranice nachádzajú, môže byť tiež menší.

Nie všetky výhody, ktoré členstvo v Európskej únii prináša, sú ľahko viditeľné alebo okamžité. Okrem toho EÚ často čelí rôznym výzvam a môže trvať určitý čas, kým sa nájdu riešenia a mechanizmy na ich vyriešenie. Z týchto dôvodov sa EÚ neustále snaží prispôbovať a zlepšovať svoj existujúci inštitucionálny, právny a politický rámec. To tiež posilňuje skutočnosť, že okrem toho, že Únia je medzinárodnou organizáciou a jedinečným systémom riadenia založeným na demokratických hodnotách a zásadách, je to aj pokračujúci projekt. Jej úspech však nezávisí len od výkonnosti a rýchlosti prispôbovania sa starším alebo novším výzvam, ale aj od dôvery, ktorú do nej vkladáme.

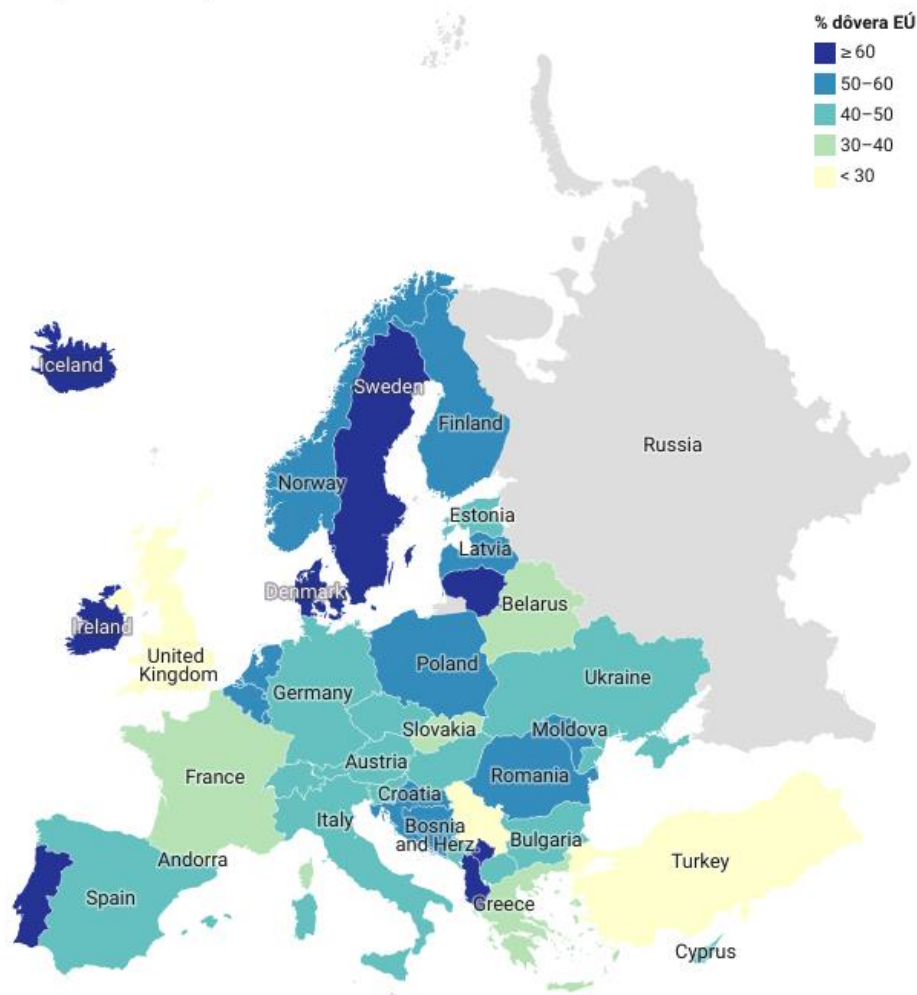
Túto dôveru môže ovplyvniť mnoho faktorov vrátane tých, ktoré priamo nesúvisia s tým, ako Európska únia funguje. Napríklad spôsob, akým sa o činnosti EÚ a jej inštitúcií informuje a ako sa dostáva k širšiemu okruhu obyvateľov, môže významne ovplyvniť úroveň a presnosť poznatkov o EÚ a o jej výkonnosti. Existencia a rozšírenosť diskurzov, ktoré skresľujú alebo si vymýšľajú „fakty“, alebo ktoré zosilňujú možno legitímne obavy, ale spôsobom, ktorý vyvoláva strach a nenávisť, ovplyvňujú úroveň dôvery, čo môže následne znížiť silu Únie a jej schopnosť účinne brániť svoje hodnoty a zásady. V neposlednom rade môže dôvera v Európsku úniu pre rôznych ľudí znamenať mnoho rôznych vecí, napríklad v závislosti od ich veku alebo od toho, či sú vystavení rôznym hospodárskym, sociálnym a/alebo environmentálnym problémom.

Ako to zvyčajne býva v prípade krajín, ktoré vstúpili do Európskej únie počas niektorej z vln rozširovania, aj na Slovensku je dôvera v EÚ vyššia pred tým, ako sa stala členskou krajinou, a následne dôvera v EÚ klesá. Tento model naznačuje červená čiara, ktorá ukazuje, že percento Slovákov dôverujúcich EÚ klesá z vysokých takmer 67 % v roku 2010 na najnižších 34 % v roku 2023.

Porovnanie s inými krajinami poukazuje na spoločné črty aj rozdiely. Vzorec na Slovensku je podobný vývoju dôvery v EÚ vo Francúzsku, zatiaľ čo sa líši od vzorcov v Taliansku alebo Švédsku, kde sa dôvera v Európsku úniu zvýšila po globálnej hospodárskej kríze v rokoch 2007 - 2010.

Dôvera v Európsku úniu, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

Údaje o dôvere v Európskej únii v roku 2023 ukazujú, že Slovensko patrí spolu s Francúzskom a Gréckom do skupiny krajín s pomerne nízkou úrovňou dôvery. Tí, ktorí porovnávajú túto mapu s mapami označujúcimi dôveru v národné inštitúcie, si pravdepodobne všimnú niekoľko zaujímavých rozdielov. Môžeme si napríklad všimnúť, že dôvera v EÚ býva vyššia v postkomunistických krajinách, ako je Poľsko, Rumunsko alebo pobaltské štáty. Vyššia býva aj v krajinách, ktoré ešte nie sú členmi EÚ, ale chceli by do nej vstúpiť, ako napríklad Albánsko, Moldavsko alebo Ukrajina. Do určitej miery to možno vysvetliť tým, že tieto krajiny môžu z členstva v EÚ viac získať. Niektoré zo zakladajúcich členov EÚ (Francúzsko, Taliansko, Nemecko) majú zároveň strednú až nízku úroveň dôvery v Európsku úniu v roku 2023. Aké faktory by mohli vysvetľovať, že zakladajúci členovia majú menšiu dôveru v organizáciu, ktorú vytvorili, ako jej noví členovia?

B.6.1 Európsky parlament

Európsky parlament (EP) je popri Európskej komisii, Rade a Európskom súdnom dvore jednou zo štyroch základných inštitúcií Európskej únie. Má predovšetkým **legislatívne, rozpočtové a kontrolné právomoci**. Konkrétne spolu s Radou, ktorá zastupuje záujmy vlád členských štátov EÚ, EP prijíma právne predpisy EÚ a hlasuje o ročnom rozpočte Európskej únie. Okrem toho monitoruje a dohliada na prácu ostatných inštitúcií EÚ, predovšetkým Európskej komisie, ktorá je hlavným výkonným orgánom Únie.

Európsky parlament, ktorý bol pôvodne založený ako parlamentné zhromaždenie Európskeho spoločenstva uhlia a ocele (ESUO), získal svoje meno, keď sa stal spoločným parlamentným orgánom Európskeho spoločenstva, predchodcu projektu a organizácie, ktorú dnes nazývame Európska únia.

Do roku 1979 boli poslanci Európskeho parlamentu (EP) menovaní parlamentnými stranami jednotlivých členských štátov, t. j. stranami, ktoré boli zastúpené v národnom parlamente po voľbách do národného parlamentu. Rozdelenie kresiel pridelených jednotlivým krajinám malo proporčne odrážať politické zloženie národného parlamentu.

Od roku 1979 môžu obyvatelia členských štátov priamo voliť poslancov Európskeho parlamentu prostredníctvom **všeobecných a slobodných volieb**. Voľby do Európskeho parlamentu sa konajú **každých päť rokov** v každom členskom štáte. Mandáty pridelené jednotlivým krajinám sa pomerne rozdelia medzi strany a kandidátov, ktorí sa zúčastňujú na príslušnom kole volieb do Európskeho parlamentu v danej krajine.

Nedávno sa objavili diskusie o možnosti nadnárodného zoznamu a bolo prijatých niekoľko právnych krokov, ktoré umožnili túto možnosť zaviesť do praxe. Znamenalo by to, že občania EÚ by okrem kresiel pridelených jednotlivým krajinám mohli hlasovať a vybrať z celoeurópskych zoznamov, ktoré by zahŕňali kandidátov z rôznych krajín. V súčasnosti sa však tento návrh zatiaľ nezrealizoval.

Kandidovať a hlasovať vo voľbách do Európskeho parlamentu môže každý občan EÚ. Občania EÚ, ktorí majú bydlisko v inej krajine EÚ, môžu voliť a kandidovať v tejto krajine. Tieto pravidlá platia vo všetkých členských štátoch EÚ. Každá krajina môže mať aj ďalšie alebo osobitné pravidlá týkajúce sa oprávnenosti kandidátov, minimálneho veku voličov alebo volebných algoritmov na obsadenie kresiel pridelených príslušnému členskému štátu. Vnútroštátne predpisy týkajúce sa európskych volieb by však nemali byť v rozpore so spoločnými pravidlami volieb v celej EÚ.

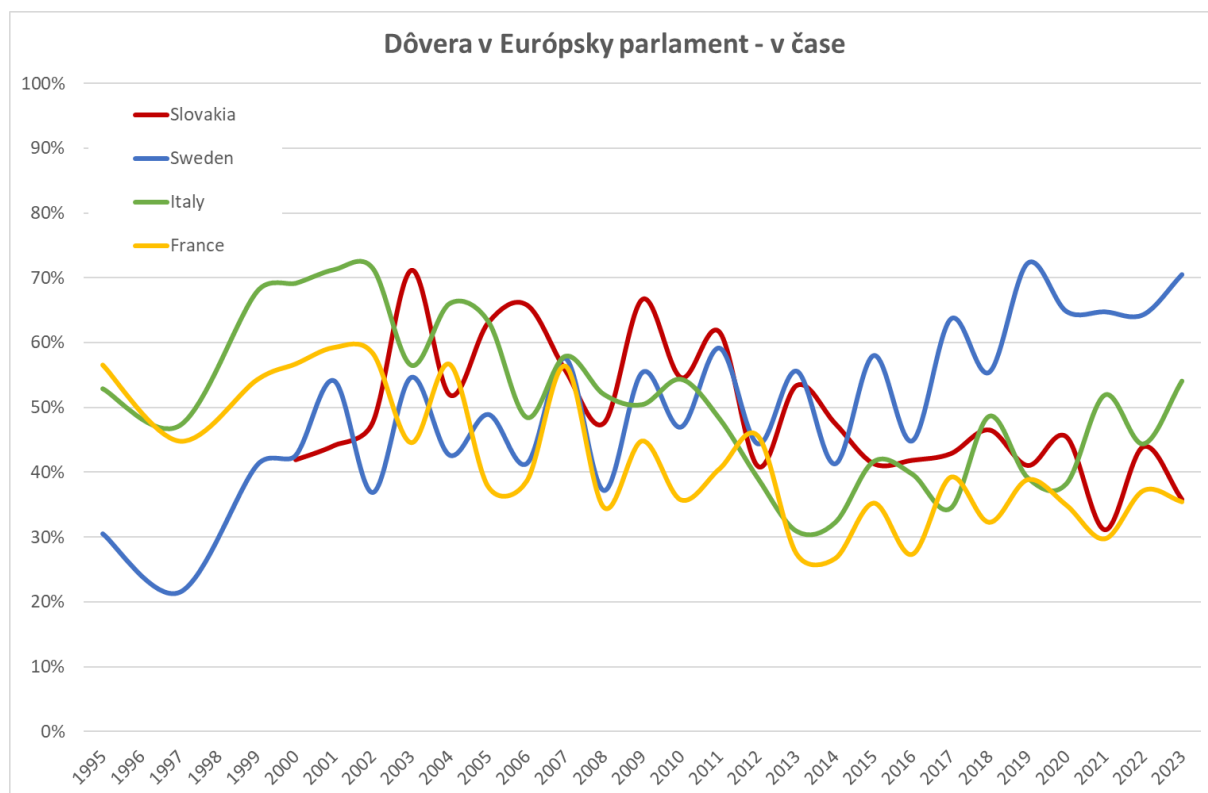
Celkový počet kresiel v Európskom parlamente nemôže byť vyšší ako 751. V období 2019 - 2024 mal EP 705 kresiel. Na obdobie 2024-2029 sa vo voľbách súťaží o 720 kresiel, z ktorých je 15 pridelených Slovensku. O počte kresiel, ktoré sú pridelené jednotlivým členským štátom EÚ, sa rozhoduje pred každými voľbami, a to úmerne k počtu obyvateľov. To znamená, že štáty s väčším počtom obyvateľov majú viac kresiel, zatiaľ čo menšie krajiny

majú menej kresiel. Napríklad vo volebnom cykle 2024 - 2029 je minimálny počet poslancov EP pridelených krajine 6 a maximálny 96.

Na rozdiel od väčšiny parlamentných zhromaždení medzinárodných organizácií, v Európskom parlamente nie sú zastúpené vlády, ale občania členských štátov. V skutočnosti sa EP od samého začiatku podobá skôr na národný parlament než na parlamentné zhromaždenie medzivládnej organizácie a v súčasnosti sa považuje za **jediné priamo volené nadnárodné zhromaždenie vo svete**.

V praxi to znamená, že po zvolení musia europoslanci zastupovať záujmy všetkých občanov EÚ a EÚ ako celku, a nielen záujmy svojich voličov. Zároveň namiesto zasadania na základe národnej príslušnosti sa poslanci EP zokupujú predovšetkým na základe **politckej straníckej rodiny**, t. j. konkrétnej politickej ideológie. V Európskom parlamente sa rodiny politických strán tvoria prostredníctvom vytvorenia oficiálnych **skupín politických strán**, na čo je potrebných najmenej 23 poslancov EP z najmenej štvrtiny členských štátov. V súčasnosti existuje sedem takýchto skupín, pričom tri z nich sú zastúpené nepretržite od vzniku EP. V EP môžu byť aj poslanci, ktorí nie sú členmi žiadnej skupiny.

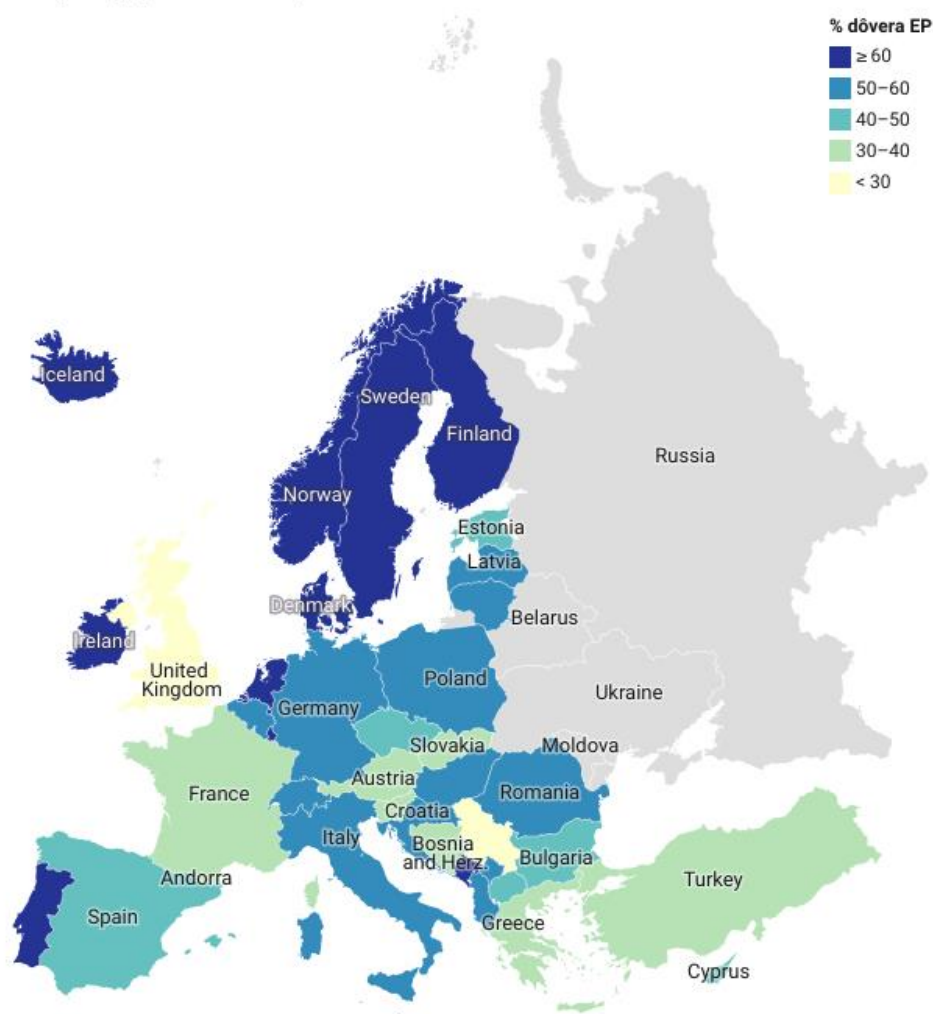
Okrem skupín politických strán sa Európsky parlament člení na výbory a delegácie. Práca vo **výboroch tvorí** jadro parlamentnej činnosti, pretože práve tu môžu poslanci Európskeho parlamentu **navrhovať, meniť a prijímať legislatívne návrhy alebo správy**. Výbory sa venujú predovšetkým špecifickým oblastiam politiky, ktoré sú v jednotlivých volebných obdobiach relatívne rovnaké, ale môžu sa vytvárať aj dočasné alebo nové výbory. Každý výbor sa schádza dvakrát mesačne a ich zasadnutia sú verejné. V rámci **delegácií** Európskeho parlamentu sú poslanci zodpovední za udržiavanie **vzťahov medzi EP a krajinami mimo EÚ alebo medzinárodnými organizáciami**. Pri všetkých týchto činnostiach musia poslanci EP presadzovať hodnoty a zásady EÚ.

Politickú koordináciu a verejné zastúpenie celej inštitúcie zabezpečuje **predseda**, ktorý je volený na dva a pol roka s možnosťou opätovného zvolenia. Predseda a vedúci predstavitelia skupín politických strán tvoria **Konferenciu predsedov**, ktorá je politickou štruktúrou, ktorá organizuje hlavnú prácu EP, ako aj politické rozdelenie výborov a delegácií.

Činnosť Európskeho parlamentu, ako aj každého poslanca, vrátane všetkých poslancov zo Slovenska, by mala byť transparentná. Všetci občania EÚ majú právo na prístup k dokumentom EP a najdôležitejšie dokumenty sú dostupné vo všetkých jazykoch EÚ vrátane slovenčiny. Kontaktné údaje všetkých poslancov EP a ich zamestnancov sú verejné a občania EÚ sa môžu obrátiť s otázkami na ktoréhokolvek poslanca EP. EÚ má aj verejný register transparentnosti lobistických aktivít, ktorý využíva Európsky parlament, ako aj Európska komisia a Rada. Žiadna organizácia sa nemôže zapojiť do lobistických aktivít s poslancami Európskeho parlamentu bez toho, aby bola najprv zaregistrovaná v tejto platforme, a základné údaje o stretnutiach medzi poslancami EP a takýmito organizáciami sú prostredníctvom tohto registra verejné.

Dôvera v Európsky parlament, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

Keďže ľudia majú rôzne politické sympatie, ako aj rôzne skúsenosti a očakávania týkajúce sa úlohy poslancov Európskeho parlamentu, dôvera v Európsky parlament sa môže vzťahovať na rôzne veci. Vnímanie činnosti Európskeho parlamentu môžu ovplyvniť aj výsledky politických strán v národných parlamentoch alebo viditeľnosť predsedu EP. Okrem toho nie všetci ľudia, ktorí majú názor na Európsky parlament, môžu o jeho činnosti veľa vedieť a postoj k nemu môžu ovplyvniť aj niektoré ďalšie faktory.

Slovensko je členom Európskej únie od roku 2004. Odvtedy okrem malých medziročných výkyvov klesla dôvera Slovákov v Európsky parlament z viac ako 60 % na menej ako 40 %. Z komparatívneho hľadiska sa zdá, že Švédi majú vyššiu úroveň dôvery v Európsky parlament, zatiaľ čo Slovensko vykazuje úroveň dôvery porovnateľnú s úrovňou zaznamenanou v Taliansku alebo vo Francúzsku.

Mapa za rok 2023 ukazuje podobný obraz ako mapa dôvery v EÚ. Dôvera v Európsky parlament je o niečo vyššia v krajinách, ktoré vstúpili do EÚ neskôr. Nemecko a Taliansko majú zároveň pozitívnejší vzťah k Európskemu parlamentu ako k Európskej únii ako celku.

B.6.2. Európska komisia

Európska komisia (EK) je popri Európskom parlamente, Rade a Európskom súdnom dvore jednou zo štyroch základných inštitúcií Európskej únie. Má predovšetkým **výkonné právomoci**. To znamená, že dohliada na uplatňovanie práva EÚ a na základe všeobecných smerníc stanovených Radou formuje stratégie EÚ a navrhuje nové právne predpisy a politiky EÚ. Spolu s členskými štátmi tiež implementuje rozpočet EÚ. Zároveň zohráva významnú úlohu pri riadení **medzinárodných vzťahov Európskej únie**, najmä pri navrhovaní politiky medzinárodnej

spolupráce, poskytovaní humanitárnej a rozvojovej pomoci iným krajinám, koordinácii práce delegácií EÚ vo svete a plní funkciu hlavného kontaktného miesta pre diplomatické misie iných krajín alebo medzinárodných organizácií pri EÚ.

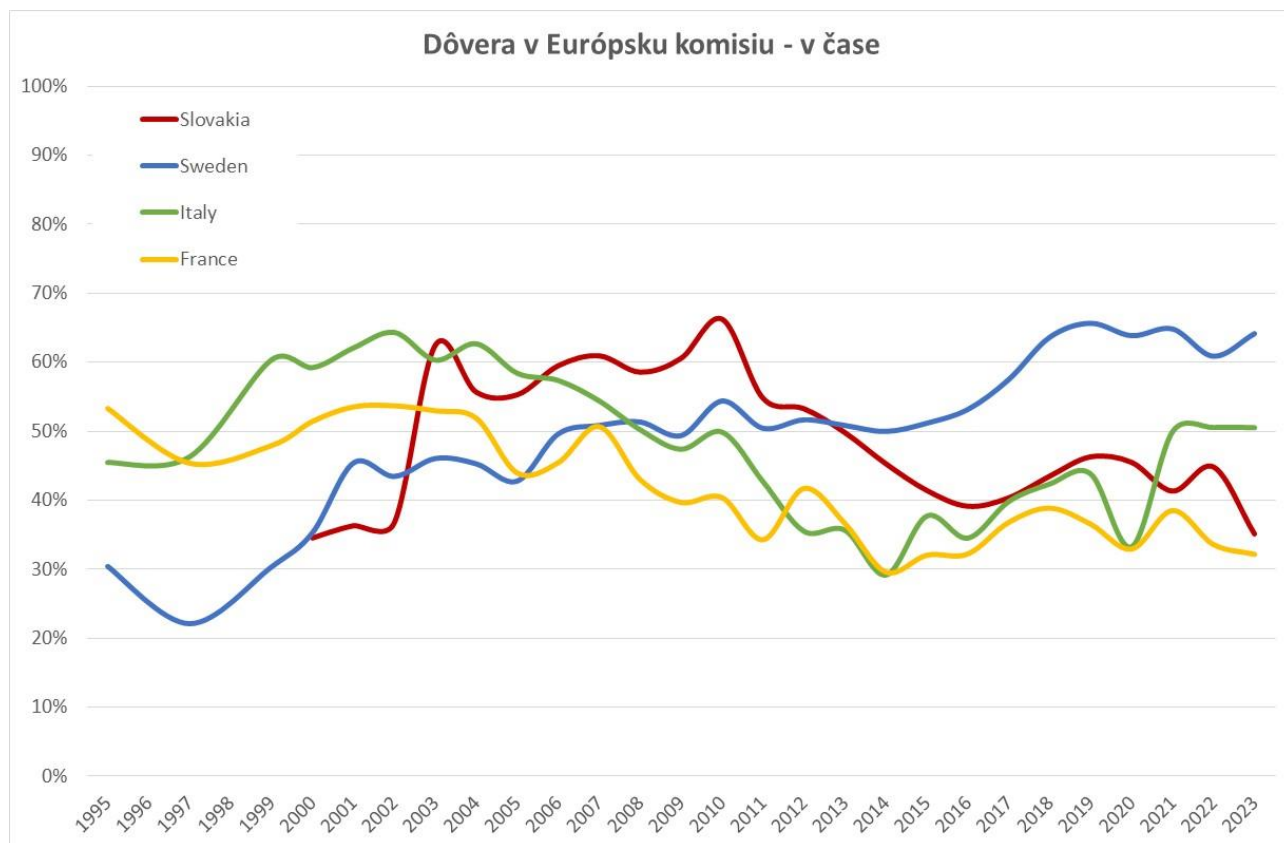
Európska komisia je zložená predovšetkým zo **štátnych úradníkov všetkých členských štátov EÚ**. V súčasnosti má približne 32 000 stálych a dočasných zamestnancov. K nim patrí aj značný počet prekladateľov - Európska únia má 24 úradných jazykov a väčšina dokumentov musí byť k dispozícii vo všetkých z nich. Z dôvodu efektívnosti má Únia aj tri pracovné jazyky - angličtinu, francúzštinu a nemčinu, pričom prvé dva sa v každodennej práci Komisie používajú najviac.

Väčšina práce v rámci EK je štruktúrovaná podľa oblastí politiky, ktoré koordinujú oddelenia nazývané **generálne riaditeľstvá (GR)**. Tie sú čiastočne podobné ministerstvám v národných podmienkach. Z administratívneho hľadiska koordinuje činnosť Komisie **generálny sekretariát**, ktorý je zodpovedný za celkovú súdržnosť činnosti inštitúcie po dohode s politicky vymenovaným vedením EK. Z politického hľadiska Komisiu vedie **kolégium komisárov**, na čele ktorého stojí **predseda**. Predsedu volí Európsky parlament na základe politických rokovaní dosť podobne, ako sa volia premiéri v mnohých národných

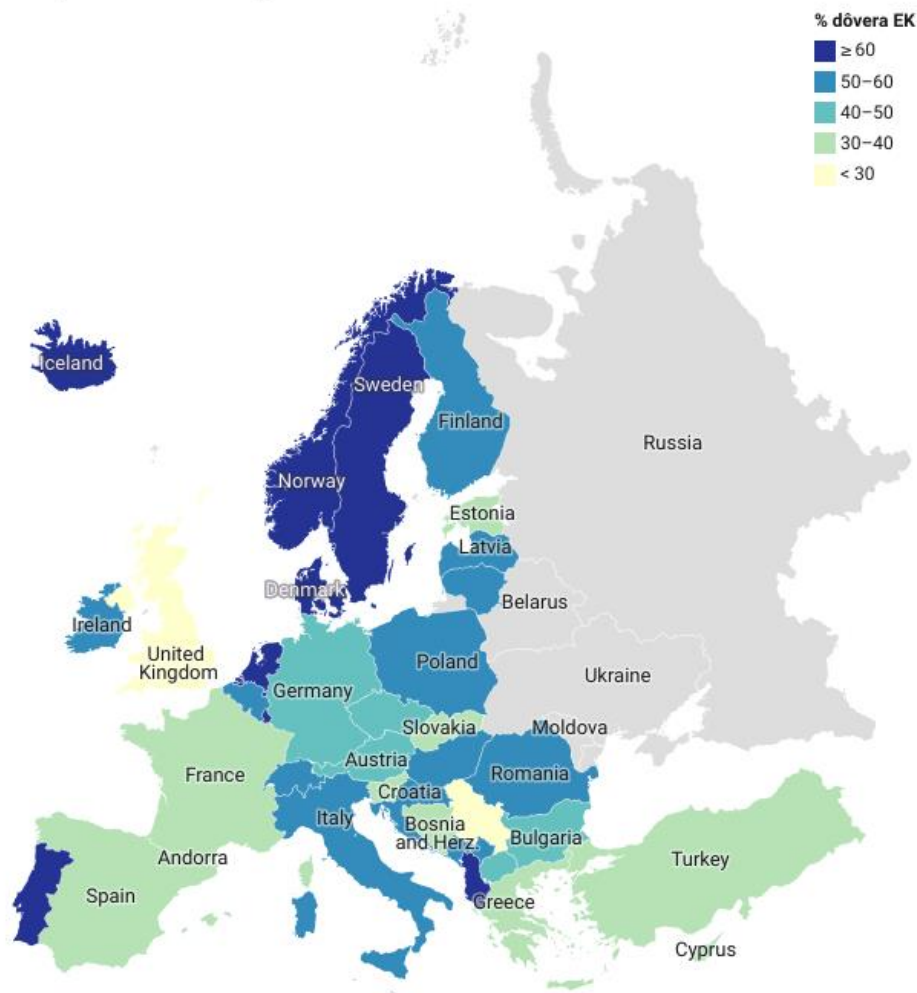
parlamentoch v Európe a vo svete. Komisarov vyberá predseda na základe nominácií získaných od jednotlivých členských štátov EÚ a s ohľadom na hlavné zásady rozmanitosti a inkluzívnosti vrátane rodovej vyváženosti. Každý z **27 komisárov** v súčasnosti pochádza z iného členského štátu EÚ, ale mali by zastupovať celkové záujmy Európskej únie a všetkých jej občanov vo všeobecnosti a v oblastiach, za ktoré sú zodpovední, bez diskriminácie.

Keď sa hovorí o Európskej komisii, niektorí môžu myslieť na verejné vystúpenia predsedu alebo komisárov, zatiaľ čo iní môžu myslieť na iniciatívy vychádzajúce z EK. Keďže EK zastupuje celkové záujmy Európskej únie, mnohí ľudia môžu často stotožňovať činnosť Komisie s činnosťou EÚ, aj keď Komisia má väčšinou výkonné, nie politické právomoci a rozhodovacie mechanizmy Únie zahŕňajú niekoľko inštitúcií a zložité mechanizmy konzultácií v rámci celej EÚ s veľkým počtom zainteresovaných strán. V tomto kontexte môže dôvera v Európsku komisiu pre rôznych ľudí znamenať rôzne veci. Preto je pri snahe o hodnotenie verejnej mienky o tejto inštitúcii dôležité formulovať otázky tak, aby bolo čo najjasnejšie, čo je predmetom hodnotenia (napr. činnosť konkrétneho predsedu, kolégia komisárov alebo Európskej komisie vo všeobecnosti), a nevnášať do nich ďalšie nejasnosti.

Vzhľadom na vyššie opísané vnímanie Európskej komisie verejnosťou pravdepodobne neprekvapí, že údaje o dôvere v Európsku komisiu sú podobné ako údaje o dôvere v Európsku úniu a o dôvere v Európsky parlament. Aj tu je viditeľný pokles dôvery, hoci začal až po roku 2010. V roku 2023 deklaruje dôveru Európskej komisii menej ako 40 % Slovákov.

Dôvera v Európsku komisiu, 2023

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

B.7 Organizácia Spojených národov

Organizácia Spojených národov (OSN) je **medzinárodná (medzivládna) organizácia** založená v roku 1945 ako jadro rámca medzinárodnej interakcie, ktorej cieľom je zabezpečiť väčšiu bezpečnosť a lepšiu kvalitu života pre svetovú populáciu bez diskriminácie. Na tento účel OSN vytvorila **medzinárodný systém založený na pravidlách**, ktorého cieľom je uľahčiť udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti a zároveň povzbudiť štáty, aby prostredníctvom medzinárodnej spolupráce, dobrých susedských vzťahov a dodržiavania ľudských práv a základných slobôd riešili hospodárske, sociálne, kultúrne a humanitárne problémy, ktorým čelia ľudia na celom svete.

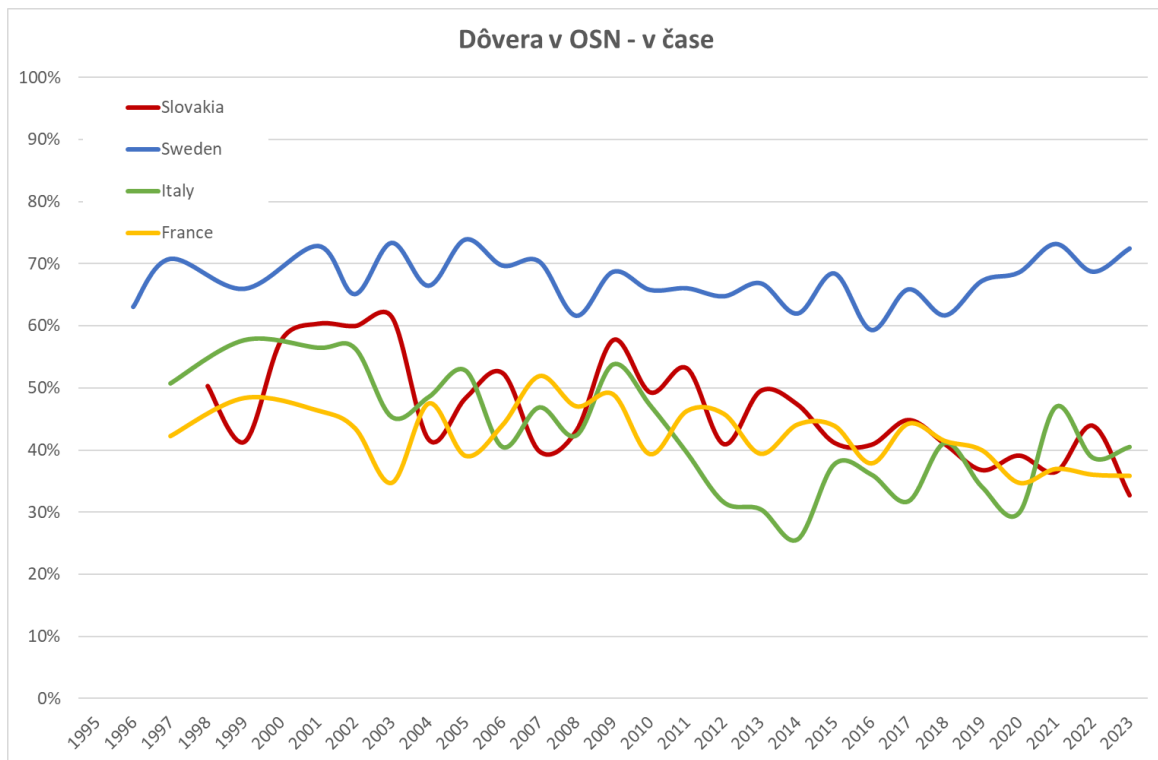

OSN je súčasťou komplexného systému súvisiacich organizácií a inštitucionálnych štruktúr. V rámci samotnej OSN existuje šesť hlavných orgánov - Valné zhromaždenie, Sekretariát, Medzinárodný súdny dvor, Bezpečnostná rada, Hospodárska a sociálna rada, Poručenská rada. Mnohí ľudia počuli najmä o Bezpečnostnej rade, pretože správy o OSN sa často týkajú toho, ako organizácia rieši medzinárodné konflikty, najmä tie, ktoré majú potenciál prerásť do rozsiahleho násillia. Medzinárodné konflikty sú však vo všeobecnosti zriedkavé a väčšina aktivít OSN v skutočnosti súvisí so spoluprácou v sociálnych, hospodárskych a kultúrnych otázkach, ako aj s rozvojom medzinárodných noriem a inštitúcií, ktoré by mohli mierovou cestou riešiť pretrvávajúce problémy, ktorým svetová populácia denne čelí. Tento typ spolupráce je pre verejnosť menej viditeľný, ale pre väčšinu ľudí na svete nevyhnutný - od prevencie a riešenia núdzových situácií spojených s hladomorom až po budovanie mechanizmov, ktoré zabezpečia spravodlivejší a širší prístup k digitálnym technológiám a inováciám. Činnosti

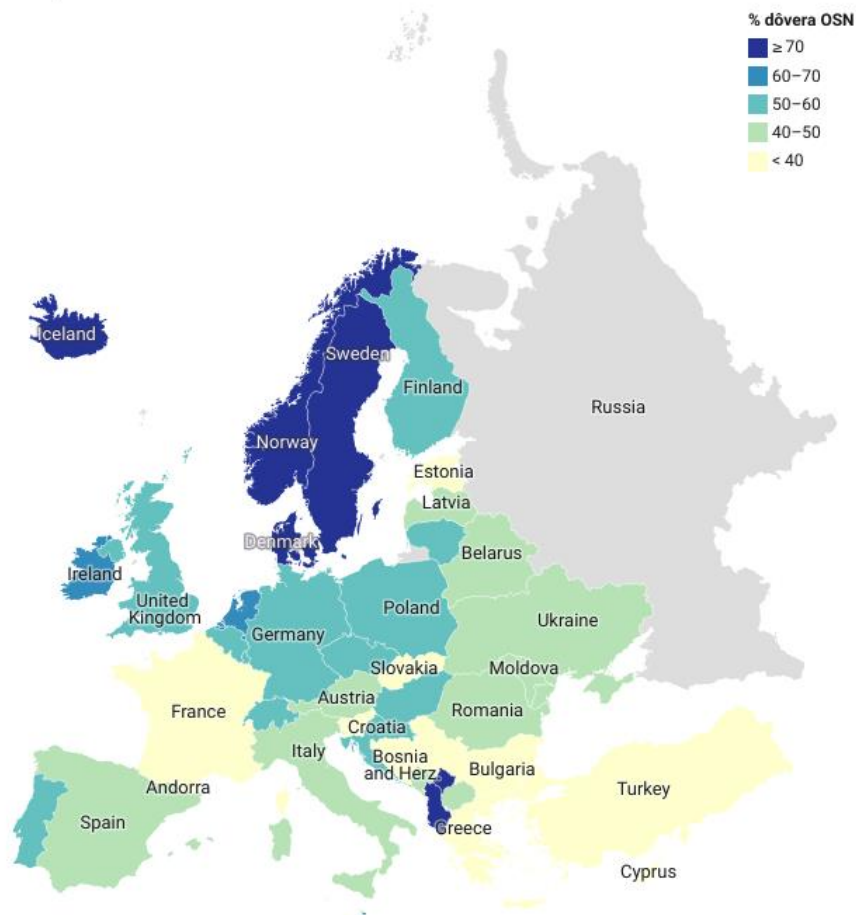
tohto typu spolupráce sa často realizujú prostredníctvom alebo s podporou špecializovaných agentúr, programov, fondov alebo príbuzných organizácií OSN, ako sú Detský fond OSN (UNICEF), Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) alebo Svetová banka, a tak rôznym spôsobom ovplyvňujú viditeľnosť a povest' OSN ako osobitnej organizácie.

Údaje o dôvere v OSN zozbierané v rôznych krajinách často ukazujú, že v oblastiach, v ktorých je OSN prítomná prostredníctvom rôznych iniciatív, najmä tých, ktoré sú zamerané na sociálny a hospodársky rozvoj, je úroveň dôvery v OSN vyššia. Zároveň, keď sa objavia násilné medzinárodné konflikty, úroveň dôvery v OSN môže ľahko kolísat', najmä v krajinách, v ktorých sú aktivity OSN menej známe. V neposlednom rade môžu rôzni ľudia pri hodnotení svojej dôvery v OSN poukazovať na rôzne činnosti, inštitúcie alebo aspekty organizácie a širšieho systému súvisiacich organizácií.

Slovensko je členom OSN od roku 1993. Jeho predchodca - Československo - však bolo zakladajúcim členom. Dôvera Slovákov v OSN sa vyznačuje pomalým poklesom v čase, z viac ako 60 % na začiatku roku 2000 na iba 33 % v roku 2023. Vývoj dôvery v OSN na Slovensku je podobný tomu, ktorý pozorujeme v krajinách ako Taliansko a Francúzsko. Švédsko sa v tomto prípade javí ako výnimka vzhľadom na to, že dôvera v OSN medzi Švédmi zostala stabilná na úrovni približne 60 - 70 % populácie.

Dôvera v OSN, 2023

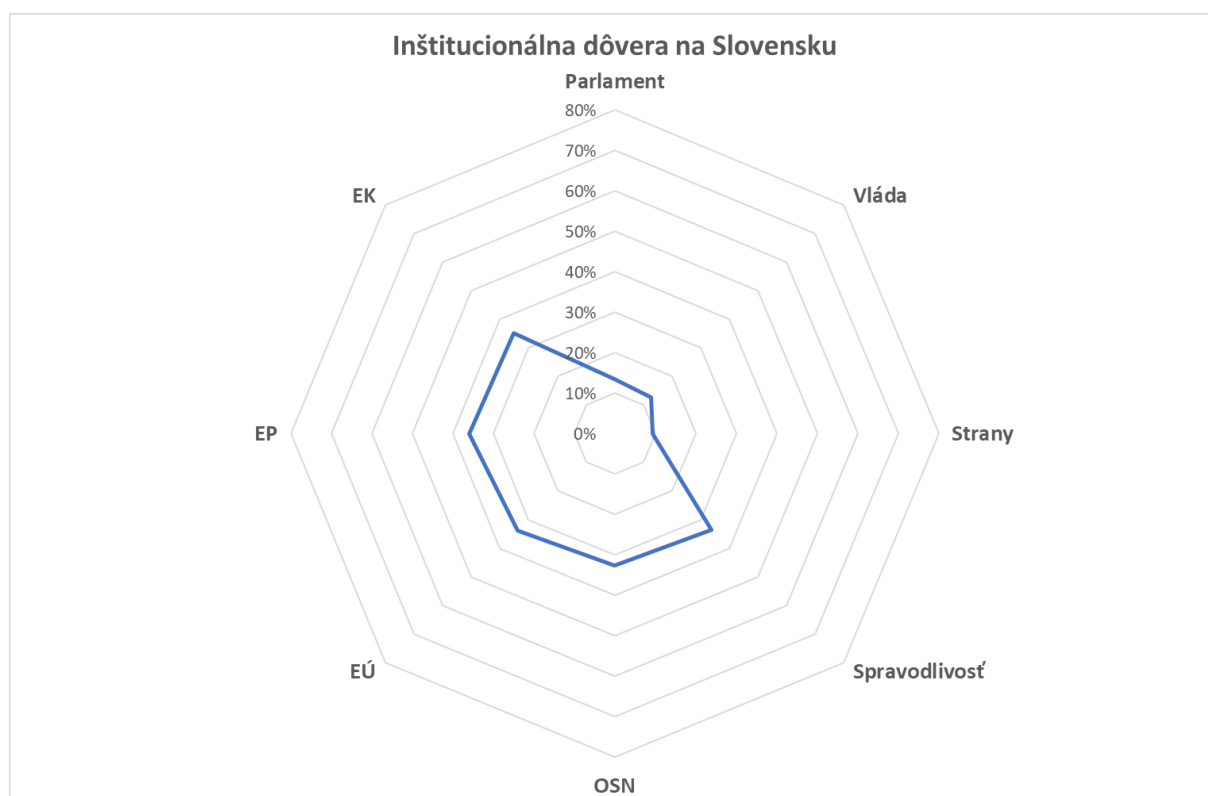

Source: TRUEDEM • Created with Datawrapper

B.8 Inštitucionálna dôvera na Slovensku

Diskusiu o dôvere na Slovensku uzatvárame spojením dôvery v štyri národné inštitúcie (vláda, parlament, politické strany a súdny systém) a dôvery v štyri medzinárodné inštitúcie (Európska únia, Európsky parlament, Európska komisia a Organizácia Spojených národov) do jedného grafu, ktorý sumarizuje úroveň inštitucionálnej dôvery na Slovensku v roku 2023.

Radarový alebo pavúčí graf umožňuje veľmi jednoduché porovnanie úrovne dôvery vo viaceré inštitúcie súčasne. Čím vyššia je úroveň dôvery, tým bližšie k vonkajšiemu okraju grafu sa línia nachádza. Čím je úroveň dôvery nižšia, tým bližšie k stredu grafu sa čiara nachádza.

V súvislosti s inštitucionálnou dôverou na Slovensku môžeme na prvý pohľad vyvodit' niekoľko záverov. Po prvé, môžeme hovoriť o nevyrovnanej dôvere v slovenskej spoločnosti, spojenej s uprednostňovaním medzinárodných organizácií pred národnými inštitúciami. Parlament, vláda a politické strany sú hodnotené pomerne prísne a nedokážu si získať veľkú dôveru občanov, zatiaľ čo medzinárodné organizácie a súdny systém majú dvakrát väčšiu dôveru ako národné inštitúcie. Po druhé, v súlade s tým, ako sa prejavuje politická dôvera v mnohých iných krajinách, dôvera v politické strany zaznamenáva nižšiu úroveň ako dôvera v iné inštitúcie a organizácie. Napokon, súdny systém je naj dôveryhodnejšou inštitúciou spomedzi ôsmich inštitúcií zahrnutých do tejto analýzy. Ako bolo uvedené v časti venovanej súdnemu systému, ide o ukazovateľ kvality demokracie v krajine a Slovensko, napriek tomu, že najviac dôveruje súdnemu systému, má v tomto ukazovateli stále pomerne nízke skóre.

C. Činnosti v triede

Tento súbor cvičení možno použiť v triede na oboznámenie žiakov s pojmom politická dôvera.

C.1 Ako budujeme dôveru? (20 minút)

Trieda je rozdelená do skupín po 4-5 žiakov. Je vhodné vytvoriť skupiny tak, aby v každej skupine boli žiaci, ktorí nemusia byť nevyhnutne blízkymi priateľmi, ale skôr kolegami. Prípadne sa vytvorenie skupín môže realizovať aj náhodne. V rámci každej skupiny sa žiaci majú porozprávať o pojme dôvera, ako ho vnímajú oni. Otázky, ktoré môžu usmerniť ich diskusiu, sú nasledovné:

- Dôverujete ľuďom vo svojej skupine? Ak áno, prečo? Prečo im dôverujete/nedôverujete?
- Pamätáte si, ako sa tento proces začal? Ako ste si začali budovať dôveru v spolužiakov / kolegov?
- Dôverujete svojim učiteľom?
- Dôverujete vo všeobecnosti svojej škole (ako inštitúcii)?
- Komu/čomu v každodennom živote dôverujete? Prečo?

Hlavným cieľom tohto cvičenia je, aby si každá skupina vytvorila plán toho, ako prebieha proces "dôverovania". V podstate každá skupina na konci cvičenia predstaví, ako si myslí, že sa získava dôvera a aká dôležitá je vzájomnosť, predvídateľnosť, očakávania a spoločné hodnoty. Učiteľ je zodpovedný za poskytnutie pokynov/inštrukcie k aktivite.

C.2 Ako budovať dôveru (I)? (30 minút)

Trieda je rozdelená do dvoch skupín, ktoré musia pracovať na podobných scenároch. Každé skupine sa povie, že predstavujú politickú stranu, ktorá práve vznikla, a preto jej zatiaľ veľa ľudí nedôveruje. Každá strana bude musieť premýšľať o rôznych stratégiách, ktoré by mohli budovať dôveru ľudí, tak aby viedla k úspechu vo voľbách. Učiteľ môže vytvoriť základné línie nových politických strán (ak sú preferované menšie skupiny, učiteľ môže vytvoriť viac strán). Je užitočné, aby sa dve nové strany podstatne líšili z hľadiska ideológie/cielovej skupiny (t. j. jedna tradicionalistická/konzervatívna strana a jedna progresívna strana). Každá skupina bude musieť navrhnúť stratégiu na vytvorenie/zvýšenie dôvery medzi možnými voličmi na základe nasledujúcich otázok:

- Aké sú hlavné kategórie potenciálnych sympatizantov? Ako si možno získať ich dôveru?
- Akí ľudia by pravdepodobne nevolili túto stranu? Ako by ste ich prilákali?
- Ako môžete v spolupráci s dobrovoľníkmi strany šíriť posolstvo dôveryhodnosti medzi širšou populáciou?
- Aké navrhované opatrenia/hodnoty z plánu strany možno použiť na pestovanie dôvery ľudí?

Každá skupina bude musieť predstaviť svoje stratégie. Úlohou učiteľa je pomôcť žiakom pochopiť, aká dôležitá je dôvera, ako ju možno rozvíjať, ako môžu nedodržané volebné sľuby poškodiť dôveru atď.

C.3 Ako budovať dôveru (II)? (30 minút)

Traja žiaci v triede dostanú za úlohu byť politickými kandidátmi vo volebnej debате (bud' sa vyberú náhodne, alebo sa žiaci môžu do tejto úlohy prihlásiť). Každý z nich má možnosť vybrať si jedného poradcu. Dvojčlenné tímy (kandidát + poradca) majú 15 minút na prípravu prejavu, ktorým chce kandidát presvedčiť triedu, že by bol ideálnym lídrom triedy. Po skončení rozprávania učiteľ požiada prítomných, aby vyjadrili svoj názor (kandidát získal/nezískal dôveru) a zdôvodnili ho. Dôraz sa bude klásť na to, ako sa dá komunikovať dôveryhodnosť a aké dôležité je pre politického kandidáta využívať dôveru ľudí.

C.4 Spojenie medzi demokraciou a dôverou (30 minút)

Učiteľ požiada žiakov, aby si pozreli grafy znázorňujúce vývoj dôvery v inštitúcie v ich krajine v porovnaní s inými krajinami (uvedené v učebných materiáloch). Učiteľ sa uistí, že žiaci informácie pochopili a správne ich interpretovali. Potom triedu rozdelí do niekoľkých skupín (každá skupina pre jednu krajinu) a žiaci majú za úlohu preskúmať vývoj demokratického systému v príslušných krajinách. Skupiny by mali preskúmať demokratickú transformáciu krajiny a snažiť sa ju dať do súvisu s vývojom politickej dôvery.

C.5 Dôvera v medzinárodné organizácie? (30 minút)

Trieda je rozdelená do dvoch skupín. Prvá skupina sa zameria na EÚ a druhá na OSN. V každej skupine sa žiaci musia oboznámiť s fungovaním a činnosťou jednotlivých organizácií. Vyučujúci by mal vysvetliť, že tieto dve organizácie sa líšia z hľadiska geografického rozsahu a príslušnej histórie, ale aj z hľadiska stupňa integrácie krajín. Každá skupina sa zameria a prediskutuje rôzne spôsoby, akými sa v každej organizácii prijímajú rozhodnutia. Učiteľ môže ponúknuť príslušné odkazy na webové stránky, kde sú tieto informácie dostupné. Potom budú žiaci v rámci každej skupiny diskutovať o tom, či sa im jednotlivé rozhodovacie procesy zdajú spravodlivé a či v nich vzbudzujú dôveru k príslušnej inštitúcii. Na záver si obe skupiny vymenia názory.

C.6 Dôvera prostredníctvom sociálnych médií (20 minút)

Žiaci majú pomocou sociálnych médií nájsť oficiálne účty národných politických inštitúcií vo svojich krajinách. Po ich preštudovaní začne vyučujúci diskusiu, ktorá sa zameria na to, akú reakciu žiaci získajú z týchto záznamov na sociálnych sieťach v porovnaní so sociálnymi sieťami, ktoré by bežne čítali. Potom žiaci spoločne navrhnu príspevky na sociálnych médiách pre jednu alebo dve politické inštitúcie na národnej úrovni, ktorých cieľom je vytvoriť/vyvolať dôveru obyvateľstva. Tieto príspevky môžu byť zverejnené na internete, ak žiaci chcú, alebo môžu byť vytvorené len ako cvičenie.

Pripravili:

- Luciana Alexandra Ghica, Univerzita v Bukurešti
- Bogdan Radu, Univerzita Babeş-Bolyai, Kluž Napoca
- Claudiu Tufiş, Univerzita v Bukurešti

Odkazy:

- Easton, D. (1975). A Re-Assessment of the Concept of Political Support. *British Journal of Political Science*, 5(4), 435-457. <http://www.jstor.org/stable/193437>.
- Tufiş, C., Ghica, L., Radu, B. (2023). Long-Term Trends of Political Trust Dynamics (1980-2023): Dataset and Codebook. *Working paper no.1.3*. TRUEDEM: Trust in European Democracies Project.
- Zmerli, S. (2014). Political Trust. In: Michalos, A.C. (eds) *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_2202.
- Zmerli, S., & Newton, K. (2008). Social Trust and Attitudes toward Democracy. *The Public Opinion Quarterly*, 72(4), 706-724. <http://www.jstor.org/stable/25167660>.

V dokumentácii tohto materiálu boli použité tieto oficiálne zdroje:

- národnej ústavy a ústavných zákonov;
- vnútroštátne volebné právne predpisy;
- súhrny volebnej legislatívy, volebné údaje a funkcie hlavných štátnych inštitúcií z oficiálnych webových stránok vlády, národných ministerstiev a agentúr, národných volebných orgánov, národných súdov, Rady Európy, Medziparlamentnej únie, Úradu pre demokratické inštitúcie a ľudské práva Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE/ODIHR), Agentúry Európskej únie pre základné práva (EU FRA) a Medzinárodného inštitútu pre demokraciu a volebnú pomoc (International Institute for Democracy and Electoral Assistance - IDEA);
- súhrny údajov o inštitucionálnom vývoji Európskej únie a Organizácie Spojených národov z ich príslušných oficiálnych webových stránok;
- oficiálne anglické verzie medzinárodných zmlúv súvisiacich s rozvojom Európskej únie a Organizácie Spojených národov vrátane prístupových zmlúv, ktoré sú k dispozícii na webových stránkach EÚ a OSN.

Všetky údaje použité v grafoch a mapách obsiahnutých v tomto materiáli pochádzajú zo súboru údajov Long-Term Trends of Political Trust Dynamics (1980-2023), ktorý je k dispozícii na adrese <https://www.truedem.eu/resources-and-deliverables/online-data-analysis/political-trust-database>.

Autorské práva k obrázkom:

Obrázok 1: Foto: [Wizzard](#), [CC BY-SA 4.0](#), via Wikimedia Commons

Obrázok 2: Foto: [Ryoji Iwata](#) na Unsplash

Obrázok 3: Foto: [Kiwiev](#), CC0, via Wikimedia Commons

Obrázok 4: Foto: Lmih, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=17531341>

Obrázok 5: Foto: [Bybbisch94](#), [Christian Gebhardt](#), [CC BY-SA 4.0](#), via Wikimedia Commons

Obrázok 6: Foto: Kobi92, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=15521075>

Obrázok 7: Foto: [Alexey Larionov](#) na Unsplash

Obrázok 8: Foto: [Frederic Köberl](#) na Unsplash

Obrázok 9: Foto: [Guillaume Périgois](#) na Unsplash

Obrázok 10: Foto: [Gabriel Tovar](#) na Unsplash

Web: www.truedem.eu
Email: office@truedem.eu
Twitter: @TRUEDEM_EU
Facebook: @TRUEDEMEU